

Rapport 2021:03

Avfall Sveriges Utvecklingssatsning
ISSN 1103-4092

VÄGLEDNING FÖR ENGÅNGSFRIA EVENEMANG. PANTSYSTEM FÖR GLAS OCH TALLRIKAR

AVFALL SVERIGE

Förord

För att ta vara på planetens resurser behöver vi minska vår användning av engångsartiklar i allmänhet och engångsartiklar av plast i synnerhet. På evenemangsplatser av olika slag används engångstallrikar och engångsglas, ofta i plast. Det är en utmaning att förändra detta beteende, men pilotprojekt har visat att det går.

I denna vägledning presenteras hur stora som små arrangörer, och såväl kommunala som privata aktörer kan gå till väga för att etablera pantsystem och därigenom minska användningen av engångsartiklar för mat och dryck. Pilotprojekten som texten bygger på har genomförts under Göteborgs Kulturkalas, Julstaden Göteborg samt i ett projekt kallat ”Pantsystem för take away” som lanserats på ett antal caféer i centrala Göteborg. Instruktionen är enkel och består främst av en checklista med de olika steg som arbetet kan innebära.

Vägledningen har författats av Anna Lindvall på Göteborg & Co. I projektgruppen har Filip Eklund, Göteborg & Co, Sandra Alm, Kretslopp och vatten Göteborgs Stad, samt Åsa Hagelin, Avfall Sverige ingått.

Vägledningen är finansierad genom Avfall Sveriges Utvecklingsatsning.

Malmö februari 2021

Cecilia Holmblad
Ordförande Avfall Sveriges
Utvecklingskommitté

Tony Clark
Vd Avfall Sverige

Sammanfattning

Den här vägledningen beskriver hur evenemang, festivaler och städer kan minska användningen av engångsartiklar genom att etablera retursystem för tallrikar, glas och muggar. Den vänder sig till arrangörer av små och stora evenemang, festivaler och övriga stadsaktörer som jobbar med restaurang- och besöksnäring, nedskräpningsfrågor eller hållbarhet i stort. Det visas exempel på hur städer kan etablera eller möjliggöra pantsystem för take away-förpackningar på caféer och restauranger (se bilaga 1).

Vår metod bygger på att tidigt sätta upp ett konkret mål för arbetet med att minska användningen av engångsartiklar på ert evenemang eller i er stad. Därefter uppmanas ni att genomföra konkreta satsningar på ett kreativt och experimenterade vis, för att därefter utveckla satsningarna efter hand. Vägledningen innehåller alla verktyg som ni behöver för att sätta igång, med steg-för-steg-guider, checklistor och tips från våra genomförda evenemang och pilottester.

Vägledningen syftar till att sprida vår metod till fler aktörer och få fler evenemang, festivaler och städer att våga experimentera och skapa pantsystem som passar just deras arrangemang. I förlängningen strävar vi efter att göra hållbara evenemang till norm i Sverige, och denna vägledning utgör en viktig pusselbit för det konkreta hållbarhetsarbetet

på evenemang. Texten ska vägleda och förenkla för arrangörer som vill skapa hållbara, avfallssnåla evenemang genom att etablera pantsystem eller andra cirkulära lösningar.

Texten bygger på erfarenheter från projektet ”Engångsfria Evenemang” som drivs av Göteborg & Co. Den huvudsakliga plattformen för att genomföra olika tester som syftar till att minska användningen av engångsartiklar är Göteborgs Kulturkalas. På grund av covid-19-pandemin ställde projektet om under 2020 och etablerade även pantsystem för flegångsmaterial på Julstaden Göteborg 2020 samt på ett antal caféer i centrala Göteborg. I bilagorna kan ni läsa mer om bland annat ett pilottest för pantsystem på caféer i staden, en inspirerande broschyr om olika hållbarhetsatsningar på evenemang, samt informationskampanjer och pressmaterial från genomförda satsningar.

Nyckelord: pantsystem, retursystem, avfallsförebyggande, hållbara evenemang, engångsfritt, cirkulära affärsmodeller, zero waste, hållbar take away, cirkulär ekonomi.

Foto Johanna Montell

Summary

This manual describes how cultural events, festivals and cities can reduce their use of single-use items by establishing circular deposit systems for plates, drinking glasses and cups. The manual is primarily created for event organizers and city actors working with sustainability issues or waste prevention, but could be an interesting read for anyone interested in circular business innovations and waste prevention. The examples show how cities can create or enable sustainable deposit schemes for “to go” cups or plates used on cafés and restaurants (see attachment 1).

This manual provides a concrete method for the work with sustainability issues and waste reduction at cultural events and in cities. It guides the reader in how to carry out actions in a way that allows for testing and experimenting, and aims to simplify the work for event organizers who want to create sustainable and waste-free events by establishing deposit schemes or other circular solutions. In the long run, we aim to inspire and influence event organizers in all of Sweden and thereby changing the default setting from a “single-use focus” to a sustainable “re-use focus”.

The text is based on experiences from the project “Waste-Free Festivals” (“Engångsfria Evenemang”) operated by Göteborg & Co. The main platform and test hub for the project is the Gothenburg Culture Festival that takes place every summer in August. Due to the covid-19 pandemic, the festival was cancelled in the year 2020 and the project was redirected and adjusted to a city setting, in which we launched a pilot deposit scheme for multi-use plates and cutlery for “to go” in cafés and restaurants in the city. In the attached documents, you can read more about the pilot test in cafés and restaurants, take part of an inspiring brochure about other measures for preventing waste on events, press photos and information campaigns connected to the project.

Key words: waste prevention, deposit schemes, return systems, sustainable events, zero waste, waste free festivals, circular economy, sustainable “to go”, circular economy.

Innehållsförteckning

Evenemang som plattform för beteendeförändring	1
Med pantsystem blir ert evenemang renare, roligare och mer hållbart.....	3
Målgrupper	5
Målgrupp 1: Stadsfestivaler & offentliga evenemang (till exempel Almedalsveckan, Stockholms Kulturkalas, Göteborgs Kulturkalas)	6
Målgrupp 2: Musik- och kulturfestivaler och sportevenemang i privat regi (till exempel Metaltown, Lollapalooza, Way Out West).....	7
Målgrupp 3: Marknader (till exempel julmarknader, torghandel, bondens marknad, food markets)	8
Skapa ett pantsystem - steg för steg	9
1. Kartläggning	10
2. Målsättning.....	11
3. Budget.....	11
4. Hyra eller låna flergångsmaterial	11
5. Pantlösningar	13
6. Kontakt med matförsäljarna	16
7. Disklösningar	17
8. Planera genomförandet.....	18
9. Information till besökare	20
10. Utvärdera, följ upp – och berätta.....	21
11. Fira!	21
Sammanfattning: checklista för pantsystem på evenemang	22
Håll kontakten	24
Bilagor	26
Bilaga 1. Pantsystem för take away på caféer – exempel på småskaligt pantsystem	27
Bilaga 2. Broschyr: engångsfria evenemang – så här gjorde vi.....	36
Bilaga 3. Pantsystem på Göteborgs kulturkalas: kommunikationsmaterial till matförsäljare	44
Bilaga 4. Pantsystem på Göteborgs kulturkalas: kommunikationsmaterial till besökare	47
Bilaga 5. Enkät svar från besökare om satsningar ”engångsfritt kulturkalas”, Göteborgs kulturkalas 2019	54

1

**Evenemang som
plattform för
beteendeförändring**

Enligt en rapport från FN producerar vi idag cirka 300 miljoner ton plastavfall årligen över hela världen. Det är nästan lika med vikten av världens befolkning. Av all plast som produceras idag står engångsartiklar för hälften. En del av plastartiklarna läcker ut i naturen, vilket leder till en situation där vi riskerar att ha mer plast än fisk i havet år 2050 om vi inte ändrar våra produktions- och konsumtionsmönster.¹

I Göteborg, en stad med 600 000 invånare, hade flera miljoner engångsförpackningar för take away kunnat förebyggas varje år om göteborgarna valde flergångsalternativ istället. Exempelvis går det att ta med en egen matlåda eller termos när du beställer, men det kräver framförhållning. Besöker du en stadsfestival eller ett annat evenemang blir du förstås hänvisad till det system som erbjuds på evenemangsområdet, vilket hittills oftast har inneburit att mat och dryck har serverats på engångsmaterial. Dessa engångsmaterial får en livslängd på 10-15 minuter innan de slängs och blir till avfall.

Vi kan dock ändra våra vanor och välja bort engångsartiklarna. I takt med att människors medvetenhet kring hållbarhetsfrågor ökar förändras även upplevelse- och evenemangsvärlden. Dessutom visar forskning på att festivaler och andra evenemang fungerar som plattformar för beteendeförändring. De skapar mötesplatser där vi kliver ur intrampade stigar och istället upplever och testar nya vanor och beteenden.

Denna vägledning bygger på erfarenheter från projektet "Engångsfria Evenemang" som genomfört satsningar och skapat hållbara pantsystem på Göteborgs Kulturkalas, Julstaden Göteborg samt i ett pantsystem för take away som lanserats på ett antal caféer i centrala Göteborg. Instruktionen är enkel och består främst av en checklista med de olika steg som arbetet kan innebära. Bilagorna består av konkreta exempel från Göteborg, bland annat en inspirerande broschyr om olika hållbarhetsåtgärder på evenemang, pilottest för pantsystem på caféer, informationskampanjer och bilder från genomförda satsningar.

Foto Johanna Montell

¹ FN (2018), hämtad från www.unenvironment.org/interactive/beat-plastic-pollution/

2

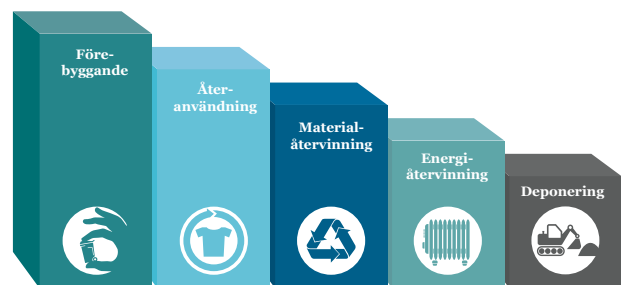
**Med pantsystem
blir ert evenemang
renare, roligare
och mer hållbart**

Nu kan ni ta chansen att ställa om och skapa hållbara festivaler fria från plastskräp och engångsartiklar. Med hållbarhet som utgångspunkt kan ni skapa innovativa retursystem eller andra resurssnåla lösningar. Då skapar ni arbetstillfällen, stöttar nya företag och sparar in på avfallskostnaderna, eftersom avfallsmängderna minskar kraftigt. Dessutom minskar ni nedskräpningen, skyddar den biologiska mångfalden och minskar koldioxidutsläppen.

”Varför inte bara byta ut engångsplasten mot andra engångsartiklar tillverkat av papper eller bioplast?”, kanske du undrar. Även engångsartiklar av papper, växtmaterial eller biobaserad plast är just engångsartiklar. Råvara tas från naturen, behandlas, transporteras, används under en väldigt kort tid och förvandlas sedan till avfall som hanteras av avfallsanläggningar och förbränns. Dessutom är produkterna sällan helt plastfria. ”Biobaserad plast” är oftast uppblandad med en stor andel vanlig plast och pappersmuggar är täckta med ett tunt plastskikt. Avfallshierarkin (också kallad ”avfallstrappan”) som står inskriven i svensk miljölagstiftning slår även fast att vi bör sträva efter återanvändning och avfallsförebyggande framför återvinning, eftersom det skapar mindre behov av nya råvaror, förlänger livstiden på varor och minskar avfallsmängderna. Med andra ord får vi ut samma nytta från en mindre mängd produkter, vilket är betydligt mindre påfrestande för miljön och bidrar till lägre växthusgasutsläpp.

Våra erfarenheter visar också på att engångsfria pantsystem och andra satsningar är mycket uppskattat av besökarna. Det blir en konkret och praktisk form av ert hållbarhetsarbete, och en utmärkt arena för att testa och utmana sina vanor. Sist men inte minst skapar ni tryggare, renare och mer kreativa mat- och dryckesupplevelser för besökarna.

3

Målgrupper

Denna vägledning för hur ni skapar hållbara pantsystem vänder sig till allt ifrån stora evenemang som Stockholms Kulturfestival, Metaltown och Almedalsveckan till den lokala julmarknaden och ideella kulturfestivaler. Pantsystem kan anpassas och användas för stora och små evenemang och av såväl kommunala som privata arrangörer. Här har vi delat in arrangörerna i tre grupper och reflekterat kort över deras unika styrkor och utmaningar som kan vara bra att ha med sig in i arbetet med att skapa engångsfria evenemang.

MÅLGRUPP 1:

STADSFESTIVALER & OFFENTLIGA EVENEMANG (till exempel Almedalsveckan, Stockholms Kulturkalas, Göteborgs Kulturkalas)

Målgrupp 1 består av stadsfestivaler och andra evenemang som arrangeras av aktörer i den offentliga sektorn. Kännetecknande för den första målgruppen är att dessa evenemang är stora och i de flesta fall öppna och gratis för alla (till exempel när det gäller stadsfestivaler). De drivs i offentlig regi och har inga vinstintressen, och de måste därför även ta hänsyn till tydliga krav från befintliga avfallsplaner och miljö- och klimatlagar som reglerar hur stora minskningarna av avfall och växthusgasutsläpp behöver vara för att vi ska uppnå mål och delmål i det nationella miljöarbetet. Därutöver måste de ta stor hänsyn till att evenemanget är tillgängligt och inkluderande för alla invånare på den aktuella orten, samt turister. Det kan till exempel innebära att kommunikationen ska vara på flera språk och ta hänsyn till olika förkunskaper och kulturella skillnader.

Deltagandet från besökarna är ofta spontant och det är inte ovanligt att besökarna endast deltar i enstaka programpunkter eller enstaka dagar. En del av dessa besökare kommer uppleva att de inte har mycket tid till att sätta sig in i exempelvis nya retursystem eller betalsystem, vilket gör det extra viktigt att etablera enkla retursystem som alla kan förstå och använda (till exempel både äldre och yngre besökare, samt turister).

Styrkor

- Öppet för alla, stor spridning av nya hållbara beteenden
- Inga vinstintressen
- Hållbarhet prioriteras högt av offentlig verksamhet
- Möjlighet att använda olika media för att nå ut med budskap

Utmaningar

- Många engångsbesökare som inte har mycket tid att lära sig ett nytt beteende. Därför måste nya retursystem vara enkla att förstå.
- Tillgänglighetsaspekten viktig – pantsystemen ska vara tillgängliga för alla, lätta att förstå för både medborgare och turister, och evenemangen måste följa antidiskrimineringspolicy
- Det kan krävas stora kvantiteter glas och tallrikar, samt kapacitet att diska stora mängder glas och tallrikar

Foto Johanna Montell

MÅLGRUPP 2:

MUSIK- OCH KULTURFESTIVALER OCH SPORTEVENEMANG I PRIVAT REGI (till exempel Metaltown, Lollapalooza, Way Out West)

Den andra målgruppen är musik-, kultur- och sportevenemang som arrangeras av privata aktörer. Det som utmärker dessa typer av evenemang är att det ofta krävs biljett eller medlemskap för att delta och det är vanligt att besökarna deltar på hela festivalen, ibland flera dagar i sträck. Arrangörerna är ofta privata aktörer eller organisationer med olika image och syften, där det för vissa festivaler kan passa väl in i marknadsföringen att vara i framkant vad gäller hållbarhetsarbete, medan andra är mindre intresserade av en sådan framtoning. Oavsett image är det nog dock få arrangörer som är likgiltiga inför den stora nedskräpning och miljöbelastning som engångsförpackningar och dricksglas brukar medföra.

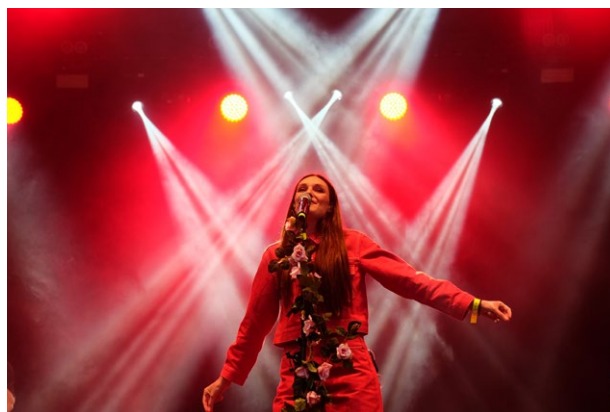
Evenemang under målgrupp 2 kan ibland hållas utomhus i områden med få möjligheter till anslutning till rinnande vatten och avlopp, varpå det kan krävas kreativa lösningar om diskning ska förekomma på plats. Fördelen med att förebygga (minimera) avfall genom pantsystem istället för att endast sortera och återvinna är ju även att de totala mängderna avfall minskar, så att evenemangsarrangören slipper hantera stora mängder avfall i olika fraktioner. Detta skulle kräva plats, resurser och infrastruktur som kan vara svårt att hantera på dessa typer av festivaler.

Styrkor

- Enkelt med pantsystem om festival-app eller mat-/dryckesbiljetter används
- Engagerade besökare som informerar sig i förväg
- Besökare hinner lära in det nya systemet och repetera beteendet

Utmaningar

- Stora kvantiteter glas och tallrikar krävs
- Kapacitet att diska och distribuera stora mängder glas och tallrikar krävs
- Tillgänglighetsaspekten viktig - pantsystemen ska vara tillgängliga för alla, lätta att förstå för både medborgare och turister, och evenemangen måste följa antidiskrimineringspolicy

Foto Göteborg & Co

MÅLGRUPP 3:

MARKNADER (till exempel julmarknader, torghandel, bondens marknad, food markets)

Den tredje gruppen består av mindre marknader på gator och torg. De utmärks av att de ofta är regelbundet återkommande, till exempel en gång i veckan under en viss period på året, samt att de är mindre än stadsfestivaler, musikfestivaler och sportcuper. De använder sig av tillfällig infrastruktur och bygger upp stånd och bord. Dessa marknader lockar övervägande lokala besökare som återvänder flera gånger, vilket kan vara en fördel om man vill uppmuntra besökarna att i sin egen takt ändra sina vanor och testa något nytt (till exempel ett nytt pantsystem). Marknaderna består av en mängd självständiga aktörer och är därmed mer något mer "decentraliserade" än till exempel ett sportevenemang. Detta kan innebära att man behöver ge utrymme för aktörerna att hitta sin egen lösning på engångsproblemet om man inte kan organisera ett gemensamt system. I sådana fall kan det vara lämpligt att sätta upp ett gemensamt mål, men låta aktörerna själva välja sitt "medel" för att uppnå målet. Till exempel är det på tyska julmarknader förbjudet att servera dryck i engångsglas- och muggar. På de flesta marknader har då matståndet tagit fram egna små retursystem genom att beställa egna porslinsmuggar och tillsatt pantavgift.

Styrkor

- Besökare återvänder ofta flera gånger
- Kan testa och förbättra pantsystemet efterhand, eftersom arrangemangen återkommer
- Goda förutsättningar för att utvärdera och få feedback från försäljare och besökare

Utmaningar

- Arrangörer har liten budget
- Arrangörer ser eventuellt inte kostnaden av avfallsmängderna om avfallet från besökarna slängs i offentliga papperskorgar

Foto Johanna Montell

3

**Skapa ett
pantsystem
- steg för steg**

Foto Elin Rein

Nedan finner ni förslag på hur arbetet med att utforma ett pantsystem kan se ut. Som vi har identifierat ovan finns det många olika slags evenemang och festivaler som varierar i längd, innehåll och form, och detta påverkar givetvis hur varje pantsystem ska utformas. Punkterna nedan som skissar upp pantsystemets olika delar och aspekter ska dock kunna gälla övergripande för olika sorters evenemang. Vi har samlat en mängd frågor som hjälper er att identifiera era behov, era unika förutsättningar och olika möjliga sätt för genomförande. Det upplägg som vi presenterar här ska ni främst se som ett förslag och en vägledning för ert arbete. Det finns säkerligen rum för förbättringar, förändringar eller alternativa koncept om ni hittar någon modell

Foto Johanna Montell

som passar ert evenemang särskilt bra. I bilaga 1 kan ni läsa mer om vårt pilotprojekt ”Pantsystem för take away på caféer”, vilket är ett konkret exempel på hur man kan etablera ett pantsystem anpassat för caféer och restauranger i stadsmiljö.

Att skapa ett pantsystem är givetvis bara en del av arbetet med att skapa hållbara evenemang. Det finns också många andra åtgärder som rör mat, dryck, transporter och energislag som kan genomföras. Om ni vill få tips och inspiration kring allt detta vill vi varmt rekommendera att ni läser igenom den korta broschyren Engångsfria Evenemang – Så här gjorde vi (se bilaga). Då får ni en bild av arbetet med att göra Göteborgs Kulturkalaset till ett (nästintill) engångsfritt evenemang. Där finns många satsningar, tips och idéer beskrivna, även kring annat än pantsystem. Välkomna att återanvända så mycket som möjligt av vårt arbete. Hör gärna av er till Göteborg & Co, Göteborgs Stad, om ni behöver hjälp framåt.

1. KARTLÄGGNING

Kartlägg ert behov och samla ihop statistik: Hur mycket dryck och mat säljs på ert evenemang per dag? Vad har ni mest av? Hur mycket säljer ni totalt? Hur många mat- och dryckesförsäljare finns kopplade till evenemanget? Om ni till exempel har matförsäljare på ert evenemang, fråga dem vilka mängder mat/dryck de brukar sälja.

Det är också till hjälp om ni ser över era personalresurser och förankrar idén på rätt nivå i ert team eller er organisation tidigt i projektet. Vilka kan hjälpa till att utveckla pantsystemet? Har ni kommunikatörer? Förändringspositiva chefer? Gör en projektplan och boka in möten med potentiella intressenter för att skapa en initial struktur i projektet.

2. MÅLSÄTTNING

Sätt upp ett mål för ert hållbarhetsarbete kopplat till engångsmaterial och avfall: Vad är er vision?

Exempel: När ska ni halvera era avfallsmängder? Till vilket år vill ni bli helt engångsfria? Om ni satsar på att skapa ett pantsystem, hur stort ska det bli?

TIPS: Kolla upp om det redan finns mål som ni kan använda, till exempel i kommunens avfallsplan eller i klimatstrategin om ni arbetar med ett stadsarrangemang.

3. BUDGET

Allt utvecklingsarbete kräver förstås en del resurser i form av arbetstid, infrastruktur och pengar för att

kunna hyra och köpa in det som krävs. Därför är det viktigt att ta fram en budget för projektet, men låt era idéer och mål komma först - det finns olika sätt att lösa den finansiella delen. Det finns externa projektmedel att söka från offentlig sektor, organisationer och privata initiativ, samt externa projektmedel kopplade till avfallsförebyggande, cirkulär ekonomi eller hållbar plastanvändning. Här är några frågor som kan guida er när ni gör er plan.

Vilka ekonomiska resurser finns tillgängliga? Vad sparar ni om ni minskar era avfallskostnader till hälften? Var kan ni söka ytterligare medel? Vilka andra resurser har ni (till exempel kommunikationskanaler, befintlig infrastruktur, samarbetspartners)? Kan ni erbjuda samarbetspartners andra fördelar såsom monterplatser eller reklamutrymme i ert program? Om ni har en liten budget, var kan ni göra ett småskaligt test? Vilka kan ni eventuellt dela utvecklingskostnaderna med?

4. HYRA ELLER LÅNA FLERGÅNGSMATERIAL

Under den här punkten beskriver vi syftet med att hyra eller låna fler-

gångsmaterial, tips på olika hyrföretag, och vilka vägval man ställs inför. I nästa stycke ger vi tips på hur man utvecklar en pantlösning och anpassar den till sitt evenemang (ska man till exempel använda kontanter, presentkort eller en kontantfri lösning för att få tillbaka panten?).

Med ett pantsystem behöver varken arrangörer eller matförsäljare köpa in engångslådor och engångsglas. Istället hyrs hållbara alternativ in som används under eventet och lämnas tillbaka efteråt. Det är förstås en central beståndsdel av pantsystemet att fundera på vilka glas, muggar, tallrikar eller matlådor som ni behöver. Ett annat vägval är att välja mellan att hyra, låna eller köpa in flergångsmaterialet. Att hyra eller låna är att föredra ur ett miljöperspektiv, eftersom det förlänger livslängden på glaset och tallrikarna, vilka kan användas om och om igen. En ytterligare fördel med att hyra är att det inte kräver permanenta lagringsutrymmen och hantering, istället använder man sig bara av tjänsten under den tid som behövs.

Det finns även ett antal företag som specialiserar sig på att erbjuda helhetslösningar. När vi gjort efterforskningar och utvärderat vad som kunde passa för stora stadsfestivaler har vi funnit att det fortfarande finns ett behov av fler företag som erbjuder sådana tjänster i Sverige, men här är ett antal förslag på aktiva företag som arbetar med uthyrning (2020-2021):

- Ideella second hand-affärer (till exempel BjörkåFrihet, Stadsmissionen, Röda korset, Myrorna och Humana med flera) kan samla ihop större mängder av secondhandporcelain och erbjuda utlåning i utbyte mot en avgift, en monter, eller publicitet (här kan ni vara kreativa och hitta er lösning!).
- Loop-It erbjuder kompletta retursystem för kaffemuggar och eventuellt andra liknande tjänster. Systemet passar särskilt bra på universitetscampus, evenemang som pågår under längre tid och mässor.
- Light My Fire kan erbjuda uthyrning av flergångsartiklar gjorda på fossilfri plast (tallrikar, skålar, matlådor, bestick, muggar) och eventuellt också mobila disklösningar. Detta erbjudande passar särskilt till stadsfestivaler och stora, korta evenemang.
- Fler uthyrningsföretag, till exempel Ecostepz (DK), Genkruset (DK) och Hyrglaset (SE) hyr ut flergångsglas till festivaler och erbjuder stora volymer.

Vilka mängder behöver ni?

Ni kan även hyra det ni behöver till ert evenemang och lösa pantningen och diskningen på egen hand. För att veta hur mycket ni ska hyra in, behöver ni veta ungefär hur mycket som brukar säljas under en genomsnittlig dag på evenemanget. Det behövs sedan lite större kvantiteter (till exempel tallrikar) än det ni brukar sälja varje dag, eftersom en del tallrikar kommer användas, en del kommer vara i disken och en del är i en transport eller på ett upphämningsställe på väg tillbaka till försäljningsplatsen. Beräkna mängden så här: Om ni säljer 2 000 drycker i 40 cl-glas per dag bör ni hyra in ungefär tre gånger så många glas totalt, det vill säga 6 000 st. Obs! Detta räkneexempel förutsätter att ni kan diska under festivalens gång.

5. PANTLÖSNINGAR

Syftet med att sätta pant på glas, muggar eller tallrikar under ett evenemang är att försäkra sig om att de lämnas tillbaka. Om produkterna trots allt inte lämnas in efter användningen är tanken att inköpskostnaden täcks av pantpriset, vilket gör att arrangören inte riskerar så mycket även om de använder produkter av högre värde än vad engångsartiklar har. Panten är alltså en deposition och denna deposition skulle också kunna ges tillbaka i någon annan form än pengar. Alla evenemang är olika, beroende på situationen kan det passa bättre med ersättning i form av ett presentkort eller att man skapar en digital eller fysisk pollett som fungerar inom ert område eller på ert evenemang.

Sverige är i stor utsträckning ett kontantfritt samhälle, vilket innebär att pantsystem kräver en lösning där besökare kan få tillbaka sina pengar på sitt kort eller i en app. För att inte utesluta de besökare som hellre använder kontanter är det dock viktigt att parallellt kunna ha ett mindre system för kontanthantering.

Pantlösningen måste utformas så att besökarna upplever användandet som relativt smidigt, för att minska risken för köbildning, negativ respons eller frustration. Därför är det till exempel viktigt att tänka igenom hur insamlingen av panttallrikar eller pantglas kan gå till på ett smidigt sätt för att slippa långa köer. Gästerna behöver även tydlig och lättillgänglig information om hur pantningen ska gå till innan och under evenemanget. Kommunikationen utåt bidrar även till kännedom hos besökarna och att de är beredda på vad som väntar dem. Kommunikationen får gärna finnas på flera språk för att ta hänsyn till invånare som inte förstår svenska och internationella besökare.

Det finns även företag som utvecklat digitala koncept för att kunna panta eller på liknande sätt returnera olika sorters produkter eller förpackningar. Här är ett par exempel på företag som kan

erbjuda panttjänster som kan anpassas efter olika evenemang eller produkter:

- Bower (före detta PantaPå) erbjuder en kontantfri pantlösning som kan sätta pant på olika sorters produkter och varor. Pantvärdet kan utformas fritt och innebära att användaren antingen får pengarna tillbaka eller att de erhåller ett presentkort eller rabattkod. Användaren har också möjlighet att donera pantpengarna till olika välgörande ändamål.
- Loop-It erbjuder kompletta retursystem för kaffemuggar och eventuellt andra liknande tjänster. Systemet passar särskilt bra på universitetscampus, evenemang som pågår under längre tid och mässor.

Ett alternativ är att ta fram en egen lösning, som kan vara allt ifrån en enklare kontant lösning till en egen mobil-app. Pantvärdet skulle även kunna bestå av ett presentkort istället för kontanta medel. Ett annat exempel på en digital lösning är musikfestivaler som använder sig av digitala armband som besökarna tankar med krediter för att betala med på området. Om en sådan lösning finns är det enkelt att integrera en pant- eller återbetalningsfunktion i armbandet.

Tänk även på att etablera pantstationer där besökarna lämnar tillbaka sina glas och tallrikar nära matförsäljarna. Pantstationen kan exempelvis utgöras av ett bord med tak, innehålla informationsmaterial och bemannas av er personal. Ett alternativ är att låta matförsäljarna ta emot panten själva.

Pantsystemet på Göteborgs Kulturkalas: så funkar det!

Förtestet 2019

Pantsystemet startade i liten skala 2019 och drevs av en extern aktör (Light My Fire). Besökarna kunde köpa en matlåda av hög kvalitet för 150 kr. De kunde sedan välja om de ville behålla sin låda eller panta den och få tillbaka hela summan. Systemet användes av runt 500 personer, där 85 % valde att behålla matlådan. En fördel med detta system var att det var lätt att starta och krävde lite resurser, samt att besökarna fick rabatt när de beställde mat i en "egen låda" (rabatten var en annan satsning som startade året innan). Nackdelarna var att det var omständligt för besökarna att först gå till ett stånd för att få tag i lådan, och sedan gå till ett annat för att beställa sin mat. Många valde att behålla lådan, vilket kan ha berott på att den inte var utmärkt som en pantlåda, att man fick en hel låda som var lätt att ta hem och återanvända senare, samt att det inte fanns tillräckligt mycket information om hur man skulle lämna tillbaka den igen.

2020 och framåt – storskaligt kontantfritt pantsystem

Efter förtestet beslutade vi att utveckla ett långsiktigt hållbart och kontantfritt pantsystem med målet att göra hela Göteborgs Kulturkalas så gott som engångsfritt. På grund av den rådande covid-19-pandemin ställdes festivalen in 2020 och själva genomförandet av pantsystemet sköts upp till 2021, men konceptet är redo att lanseras. I bilaga 3 och 4 kan du se exempel på informationsmaterial som tagits fram till pantsystemet på Göteborgs Kulturkalas.

Så funkar det...

Från vårt perspektiv som arrangörer: Vi hyr in ett stort antal flergångstallriker i bioplast som förses med pant för besökarna. De används, diskas, används igen och lämnas tillbaka till leverantören (Light My Fire) efter festivalen.

Från festivalbesökarnas perspektiv: Besökarna beställer sin mat som vanligt och får den serverad på en flergångstallrik med ett flergångsbestick (en spork). De betalar för maten samt 30 kr totalt i pant för tallriken och sporken. När de är klara lämnar de in tallriken och sporken på en av pantstationerna på matområdet, använder appen Bower för att scanna en QR-kod och får sedan pantpengarna insatta på sitt konto.

Från matförsäljarnas perspektiv: Matförsäljarna hämtar dagligen panttallrikar och bestick i en uthämningsstation. De betalar 30 kr samt 1 kr i omkostnadsavgift per tallrik och ”säljer” sedan tallriken för 30 kr till besökarna. Vi ville prissätta så nära självkostnadspriset som möjligt. Om priset är för lågt kan besökare känna att det inte är värt besväret att lämna tillbaka panten, och om det är för högt kan de bli irriterade eller helt avstå från att välja det alternativet. I vårt koncept kan man dock inte välja engångsalternativet, utan de matstånd som använder pantsystemet får inte använda något engångsmaterial. Besökarna kan alltså inte välja, utan all mat serveras på panttallrikar. Det bidrar till göra systemet tydligt, enkelt och mer ekologiskt hållbart.

Vi räknar med att ungefär en tredjedel av all mat på Kulturkalaset ska serveras på panttallrikar (och ett annat matområde använder porslin som vi lånar från Björkåfrihet). En tredjedel motsvarar ungefär 30 000–40 000 portioner. För detta hyr vi in cirka 12 000 tallrikar som diskas och används flera gånger innan de lämnas tillbaka till hyrföretaget. För att lösa logistiken kommer två eller tre pantstationer byggas upp på matområdet där besökarna kan lämna tillbaka tallrikar och bestick. En av dem kommer vara större än de andra och bestå av tre enheter: en pantstation, ett uthämningsställe för matförsäljarna och en diskvagn där panttallrikarna rengörs och sorteras.

Vi samarbetar med Light My Fire och Bower för att driva pantsystemet. Light My Fire:s intäkter består av hyran av tallrikar och sporkar från oss som arrangör, samt en intäkt från matförsäljarna. (Matförsäljarna betalar 1 kr/tallrik till Light My Fire, vilket motsvarar självkostnaden för den ordinarie engångsförpackning som panttallriken ersätter. De behöver inte betala för oanvända tallrikar, utan bara för sålda maträtter.) Dessutom tillkommer en liten intäkt om besökare väljer att behålla panttallriken eller sporken. Bower sköter utbetalning av pantavgiften. Deras intäkter är en uppstartsavgift från oss som arrangör samt en mindre transaktionsavgift per panttransaktion från Light My Fire.

Utmaning: På grund av covid-19-pandemin var vi tvungna att ställa in 2020 års upplaga av Göteborgs Kulturkalas. Vi har därför inte testat pantsystemet och beloppet 30 kr på besökarna än. Vi kan därför inte säkert veta om 30 kronor är tillräckligt högt för att besökarna ska ”göra sig besväret” att få pengarna tillbaka.

6. KONTAKT MED MATFÖRSÄLJARNA

Kontakten med matförsäljarna är väldigt viktig. De som säljer mat och dryck kommer behöva förstå och hantera pantsystemet, därför är det viktigt att de får delta i arbetet, framföra sina kommentarer och bidra med sin kunskap. De blir ett "ansikte utåt" för pantsystemet och våra erfarenheter har visat att det är viktigt att kontakta dem tidigt för att fråga vad de har för tankar, idéer och behov.

Utforska behovet hos matförsäljarna och fråga vad för matlådor/dryckesbehållare de skulle vilja ha. Vad är en lämplig storlek och djup för maten? Behövs lock? Är det mat som är enkel att skära eller behövs en bra kniv? Sked?

Glöm inte att berätta syftet med förändringen, och att projektet innebär en värdefull insats för att värna om miljön, bidra till mindre nedskräpning och mindre avfallsmängder. Kolla gärna in kommunikationsmaterialet från Göteborgs Kulturkalas i bilagan!

Tips från Göteborgs Kulturkalas

Vi ringde tidigt runt till våra matförsäljare för att fråga vad de tyckte om pantsystems-konceptet och de tallrikar som vi hade kollat på. Det visade sig att det var viktigt att vi hade både en platt och en djup tallrik, eftersom maten såg olika ut på olika ställen. Efter att ha pratat med en del försäljare bestämde vi oss för att ta fram informationsmaterial som matförsäljarna kunde ha i sina stånd för att kunna avlasta dem när de har mycket att göra. Informationen bestod av svar på ett antal frågor - Frequently Asked Questions (FAQ) - som de kunde hänvisa till ifall de fick frågor från besökare, men även information som vänder sig direkt till kunderna. Vi ansåg att det var viktigt att matförsäljarna inte blev ansvariga för att kunna svara på alla frågor eller blev de som eventuellt fick ta emot kritik. Istället kunde de hänvisa besökarna till miljöinformatörer på evenemangsområdet. Om man arrangerar ett mindre evenemang som inte har resurser för att anställa miljöinformatörer, skulle det även gå att visa upp mer information på hemsidan eller i ett informationsbås.

7. DISKLÖSNINGAR

För att ert evenemang ska slippa hyra in flera tusentals glas och tallrikar är det viktigt att en disklösning finns på plats. Det är förstås viktigt att diskningen fungerar smidigt och därför krävs ett genomtänkt koncept kring logistiken. Disken är även ett fysiskt bevis på att ert evenemang går ifrån "business as usual" och tar steget mot en mer hållbar resurshantering.

Tänk på att disklösningar utomhus kräver tillgång till rinnande vatten och påsläppspunkter för avlopp (alternativt stora vattentankar där det kan samlas upp) samt att fettavskiljare krävs för att matfett inte ska hamna i avloppsvattnet. Se därför till att mobila diskvagnar/diskcontainrar har fettavskiljare inbyggda, eller att ni hyr in en fettavskiljare som kan sättas på avrinningsledningen. Fettavskiljarnas innehåll kan sedermera tömmas i matavfallet som hanteras av kommunen, alternativt kan tömning beställas av kommunen.

Det finns många alternativ för disklösningar, här är några:

- Hyr diskcontainrar/diskvagnar: I Stockholmsområdet finns till exempel företaget Table Uthyrning & Arrangemang som hyr ut diskcontainrar i olika storlekar. Detta alternativ är smidigt och hållbart om transporten inte är alltför lång, men kan bli lite kostsamt i längden. Hyra och transportkostnad återkommer för varje festival. Så vitt vi vet finns det hittills ingen aktör i Sverige som erbjuder diskning som service på stor skala, det vill säga en aktör som ordnar med diskmaskiner, tar emot, diskar och torkar disk samt levererar det till och från evenemangsplatsen.
- Låna skolmatsalar: Inför evenemanget kan ni avtala med en eller två centrala skolmatsalar att deras diskmaskiner kan användas under evenemanget. Ren och smutsig disk kan till exempel transporteras med hjälp av lådcyklar. Kanske kan ni även låna porslin och glas till personal eller besökare från matsalarna, om det passar ert evenemang!

- Köp in en mobil diskvagn: arrangören köper in en diskcontainer som kan delas med/hyras ut till andra evenemang och städer. Kan er stad rentav köpa in en mobil diskvagn som kan hyras ut till alla stadens större evenemang?

Exempel från Göteborgs Kulturkalas

Vi har testat hyra in en liten och en stor diskcontainer av ett svenskt företag och placerat dem på de två matområden där flegångsmaterial använts. Vi placerade dem synligt för besökare, prydde dem med foton och affischer som var kopplade till "Engångsfritt Kulturkalas" och de användes därför som ett slags skyltfönster för satsningen, vilket fungerade bra. Inför tredje omgången av Engångsfria Evenemang gjordes en utvärdering av alternativa disklösningar och trots att en del intressanta idéer kom upp bedömde vi att inhyrda diskcontainrar är det smidigaste sättet att lösa disken på just vår festival.

Foto Johanna Montell

8. PLANERA GENOMFÖRANDET

När evenemanget börjar närma sig är det dags att tänka igenom logistiken och infrastrukturen som gör att pantsystemet flyter på smidigt. Dessa frågor ställde vi oss exempelvis inför att Göteborgs Kulturkalas gick av stapeln, där vissa matområden skulle bli helt fria från engångsmaterial:

- **Personal:** hur många diskare och miljöinformatörer behöver vi anställa? Se över öppettider och gör ett arbetsschema.
- **Ansvarsfördelning:** Vem kontaktar besökarna om de har synpunkter? Vem ansvarar för att matförsäljarna inte får slut på flergångsmaterial under dagen? Vem är ansvarig för personalen i disken? Vem hjälper besökarna på plats? Vem är i kontakt med leverantörer?
- **Infrastruktur:** Tänk igenom vilket behov av infrastruktur (till exempel transport av disk, vattenanslutning) och personal (till exempel diskare, informatörer) ni har och planera för detta.
- **Pantstationer:** hur ska vi utforma pantstationerna, hur många behöver vi? Hur ska pantstationerna bemannas? (På mindre festivaler kan man undersöka om matstånden kan vara "pantstationer" där besökarna kan lämna sina använda sina använda tallrikar)

Tänk även på detaljerna i god tid: har ni tillgång till rinnande vatten och avlopp (avloppsvatten ska inte släppas ut i dagvattenbrunnar), plats för pantstationer (behöver ni upplåta/hyra mer mark?), är det tillgängligt för alla besökare (finns det hinder i vägen för pantstationerna?). Måste ni ta emot leveranser av hyrglas eller tallrikar en dag i förväg? Behöver ni nycklar till någon lokal och/eller en genomgång av diskmaskinerna kopplat till er disklösning?

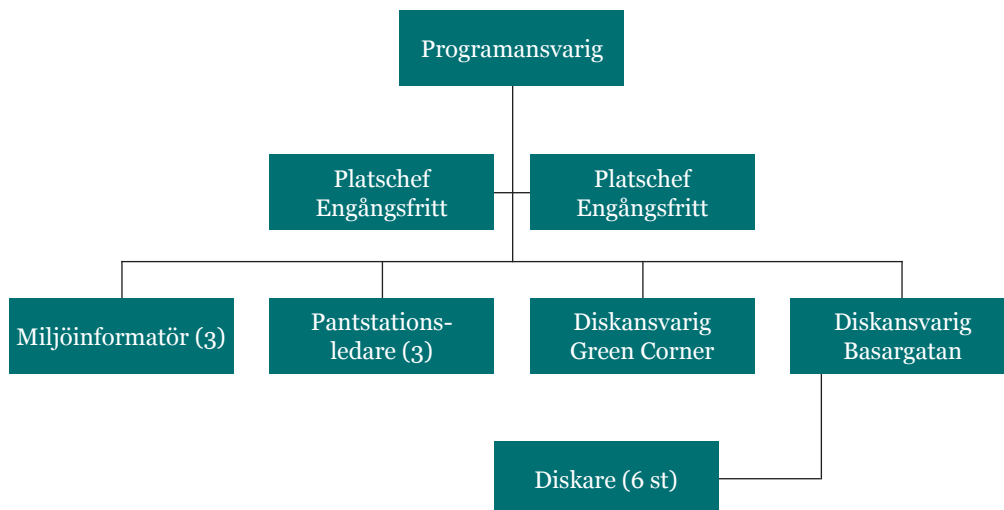

Exempel från Göteborgs Kulturkalas 2020

Efter att ha utvecklat ett koncept för ett storskaligt pantsystem anpassat efter våra förhållanden, beställt diskmobiler, tagit fram kommunikationsmaterial, hyrt in tallrikar, glas och bestick (se bilaga 1 för mer info) planerade vi genomförandet.

På festivalens största matområde vid Basargatan var alla matförsäljare anslutna till samma pantsystem. Vi planerade för två pantsstationer med en stor mängd personal, miljöinformatörer som skulle cirkulera på området och stora informationsskyltar till besökarna om hur pantsystemet fungerade. I ett annat matområde (Green Corner) serverades all mat på secondhand-porslin. Där satte vi ingen pant på glaset och tallrikarna och därför behövdes heller ingen pantstation på det området. Däremot fanns en diskcontainer och information om satsningen med hållbar mat och secondhand-porslin.

Organisationsschema för "Engångsfritt Kulturkalas"

Vi skissade på ett bemanningsschema och bestämde utifrån det att vi behövde anställa personal för att bemanna våra pantstationer, diskmobiler och ett utlämningsställe där matförsäljarna skulle hämta sina tallrikar och bestick (se organisationsschemat ovan). Utifrån våra öppettider på festivalen skapade vi ett arbetsschema, bestämde ansvarsområden och arbetsuppgifter för varje tjänst.

Vår disklösning bestod i att hyra två diskmobiler som stod utplacerade på varsitt matområde, vilket skulle göra transporten av disk och rena glas och tallrikar enkel. Transporten planerades med hjälp av lådcyklar, och logistiken tog de diskansvariga hand om. Miljöinformatörerna skulle informera om pantsystemet och annat miljöarbete på festivalen och även stötta upp i pantstationerna och ta hand om frågor från besökarna.

9. INFORMATION TILL BESÖKARE

Besökarnas upplevelse ska alltid stå i centrum och pantsystemet ska därför vara lätt att förstå och använda. Ni kommer troligtvis behöva ta fram och sprida informationsmaterial. Det är viktigt att kommunicera förändringarna till besökarna inför och under festivalen genom exempelvis festivalprogrammet, er hemsida, sociala medier, reklam på stan, gatupratörer och affischer. Var kreativa även här! (Se bilagan för mer inspiration och konkreta exempel.)

Ni kan även kommunicera syftet med pantsystemet och de stora miljövinsterna som skapas genom att förbruka mindre naturresurser och förebygga stora mängder avfall. Det finns även sociala och ekonomiska fördelar med pantsystem, visst kan man tänka sig att ert evenemang blir renare och tryggare samt att det skapas nya arbetstillfällen och samarbeten genom uthyrningen, diskningen och konceptutvecklingen?

På Göteborgs Kulturkalas har förvaltningen Kretslopp och vatten bland annat stått för personal som informerat besökarna på kalaset om vikten av avfallsminimering och tillvaratagandet av resurser. De har även arbetat med att samla in intryck och åsikter från besökarna, för att kunna återkoppla och utvärdera. Fundera därför på om ert evenemang kan ha sådan personal på plats, kanske i form av samarbete med kommunal avfallsförvaltning, med ideella föreningar, eller med de företag ni samarbetar med. De kan i så fall informera om de ekologiska, sociala och ekonomiska fördelarna med att ha pantsystem istället för engångsartiklar.

10. UTVÄRDERA, FÖLJ UPP – OCH BERÄTTA

Får att få reda på vad som fungerade bra och vad som behöver utvecklas

är det viktigt att utvärdera projektet, exempelvis genom att låta utställarna och besökarna svara på en kort enkätundersökning under och efter evenemanget. Ett exempel från Göteborgs Kulturkalas 2019 finns med som bilaga. Exempel på frågor kan vara: *Vad var mer och mindre omtyckt? Vad fungerade bäst respektive sämst? Samla era intryck efter att evenemanget genomförts och ta in siffror och statistik. Mötte ni era delmål, blev utfallet som ni förväntat? Hur mycket mindre engångsmuggar och tallrikar använde ni jämfört med ert förra evenemang? Vad kan justeras till nästa gång?*

Våra erfarenheter visar även att det är värdefullt att samarbeta med andra arrangörer och berätta om era resultat och reflektioner. Vi möter alla liknande utmaningar som kan lösas på liknande sätt och just därför är den här typen av samverkan viktig. Nya samarbeten mellan festivaler, städer och företag bidrar till konkreta idéer vilket ger ringar på vattnet och skapar intresse för frågan. Ni kan till exempel bjuda in alla som på något sätt varit involverade i pantsystemet, andra intresserade och journalister till en informationsträff eller ett digitalt seminarium där ni berättar om satsningen.

11. FIRA!

Och sist men inte minst: fira alla test ni genomfört, oavsett utfall - misslyckanden är en del av processen – och fira att ni vågat tänka nytt!

4

**Sammanfattning:
checklista för
pantsystem på
evenemang**

START

1.
Kartlägg era behov och ta fram statistik kring mat- och dryckesförsäljningen

2.
Sätt upp ett mål och ha det i sikte

3.
Ta fram en budget

4.
Hyr eller låna flergångsmaterial

5.
Fundera på hur returen eller pantningen ska gå till

6.
Kontakta matförsäljarna

7.
Fundera på disklösningar

8.
Planera logistiken och organisationen kring genomförandet

MÅL

11.
Fira ert arbete!

10.
Utvärdera, följ upp och sprid ert arbete till andra

9.
Ta fram informationsmaterial och informera besökare på sociala medier, i programmet och på själva evenemanget

5

Håll kontakten!

Hör gärna av er om ni behöver mer hjälp eller idéer till ert evenemang. Ni når oss via:
info@goteborg.com
(märk mailet med "Pantsystem")

Vi som deltagit i arbetet med denna vägledning är:

- Anna Lindvall, projektsamordnare
Engångsfria Evenemang, Göteborg & Co
- Filip Eklund, Hållbarhetsutvecklare,
Göteborg & Co
- Sandra Alm, processledare,
Kretslopp och vatten, Göteborgs Stad

Vill ni ha kontakt med flera som arbetar med samma frågor, gå med i nätverket Engångsfria Experiment på LinkedIn här:
[linkedin.com/groups/13807810/](https://www.linkedin.com/groups/13807810/)

B

Bilagor

BILAGA 1. PANTSYSTEM FÖR TAKE AWAY PÅ CAFÉER - EXEMPEL PÅ SMÅSKALIGT PANTSYSTEM

Innehållsförteckning

Inledning.....	27
Varför ett pantsystem för take away?.....	28
Bakom kulisserna #1	
- Hur vi startade upp arbetet.....	28
Så här fungerar systemet.....	29
Bakom kulisserna #2	
- arbetsprocessen och ekonomin.....	30
Utvärdering och resultat	32
Tidslinje	32
Utmaningar och framgångsfaktorer	34
Vad händer framöver?.....	35

Inledning

I oktober 2020 kunde den uppmärksamma cafébesökaren märka att det hade satts upp knallrosa affischer med texten "Testa take away i flergångslåda" på ett antal caféer och lunchrestauranger i Majorna i västra Göteborg. 2020 var ett tufft år för café- och restaurangbranschen eftersom covid-19-pandemin hade tvingat ner stadens puls sedan flera månader, men caféerna i Majorna klarade sig relativt väl tack vare de boende i området som nu jobbade hemifrån i större utsträckning och gick ut för att fika eller hämta lunch. Vissa caféer hade rentav tid att delta i ett pilotprojekt som gick ut på att förebygga avfall genom att skapa ett retur-system för take away - med flergångslådor och flergångsbestick.

Foto Elin Rein

Detta pilotprojekt utvecklades av gruppen bakom Engångsfritt Kulturkalas och Engångsfria Evenemang efter att Göteborgs Kulturkalas 2020 hade tvingats ställa in på grund av pandemin. Därmed hade den ursprungliga plattformen för att testa det nyutvecklade pantsystemet för flergångstallrikar och -bestick försvunnit, och vi var tvungna att ställa om och hitta en ny plattform för att testa pantsystemet och driva vårt förebyggandearbete framåt. Vi insåg att caféer kunde utgöra en bra testbädd för detta och att vi därigenom även kunde bidra till att skapa mer hållbar take away-kultur.

I denna text kommer vi berätta mer om hur vi gjorde för att utveckla pantsystemskonceptet under relativt kort tid, hur det fungerar och vilka vägval vi gjorde. Dessutom erbjuder vi en titt bakom kulisserna, hur ekonomin fungerar, hur resultaten ser ut och vilka problem och utmaningar vi har haft.

Varför ett pantsystem för take away?

Varje gång man köper take away från ett café eller restaurang genereras en mängd engångsartiklar som används en kort stund innan de slängs i soporna. Oavsett om de är gjorda av plast eller annat material innebär både produktionen och konsumtionen av dessa engångsartiklar ett slöseri av värdefulla resurser som påverkar miljön och klimatet.

Under arbetet med Engångsfria Evenemang märkte vi att det fanns en brist på alternativ för engångsfri och hållbar take away i Göteborg. Det blev inte minst ett pressande ämne under covid-19-pandemin när allt fler ville ta med sig sin mat från lunchrestauranger och caféer istället för att sitta på plats. Att ta med sig egen lunchlåda är givetvis ett avfallssnålt alternativ, men cafékulturen bygger på att gäster ska kunna vara spontana och bestämma sig på plats vad man vill ha och hur man vill ha det. På så vis är ett pantsystem en bra idé eftersom det erbjuder ett engångsfritt alternativ även för den som vill vara spontan. Med ett unikt, kontantfritt pantsystem i staden visar man även på att kreativa idéer får lov att växa vilket kan göra staden mer attraktiv för både invånare och turister.

**Testa take away
i flergångslåda**

Fråga vår personal!

**Pant
80 kr**
Låda 60 kr,
Spork 20 kr

Panten får du tillbaka när du lämnar flergångslådan och sporken vid ditt nästa besök.

Du behöver appen PantaPå.
Ladda ner den direkt här:

Projektet möjliggörs av **goteborg&co**

LIGHT MY FIRE **MATERIA** **Kafé Gapet** **HASSELSSON POPUP!**

Bakom kulisserna #1

- Hur vi startade upp arbetet

Drivet av vår vilja att experimentera kring engångsfria lösningar trots att Göteborgs Kulturkalas hade ställt in bestämde vi oss för att utveckla idén om ett pantsystem för caféer i staden. Vi började med att kontakta de aktörer som var centrala för att vi skulle kunna förverkliga idén. Vi bestämde oss för att vi behövde ha minst tre deltagande caféer för att kunna starta och vi önskade öka antalet caféer efterhand. Ett av de viktigaste målen med detta pilot-test var att få testa det koncept som ursprungligen togs fram till Göteborgs Kulturkalas. Därför var det viktigt att få med de aktörer som skulle möjliggöra det ursprungliga pantsystemet, nämligen Light My Fire som skulle hyra ut flergångsmaterial (matlådor och bestick) och Bower (före detta PantaPå) som skulle stå för den digitala pantlösningen. De var båda intresserade av att vara med eftersom de, precis som oss, var intresserade av att få lansera och testa pantsystemet i den form som var möjlig.

Vi tog även kontakt med caféer från start, frågade dem vad de hade för behov, diskuterade olika idéer och varianter på retursystem och matlådor, designidéer för affischerna samt vårt förslag på matlådor från Light My Fire. När vi hade hittat tre caféer i nära anslutning till torget Mariaplan som var intresserade av att delta bestämde vi oss för att gå vidare till nästa steg. Vi bestämde hur många tallrikar och ”sporkar” (bestick som är gaffel och sked i ett) vi behövde beställa och påbörjade lanseringen.

Spork från Light My Fire.

Parallellt med detta tog vi fram ett kommunikationskoncept till pantsystemet, vilket var en högt prioriterad uppgift vid sidan av de mer driftsorienterade delarna. Vi bestämde oss för att ta fram en affisch till caféerna som skulle skapa intresse och informera om det nya retursystemet, samt en andra affisch som innehöll en instruktion för hur man skulle panta sin matlåda med hjälp av mobilen. Detta arbete förenklades något av att en del kommunikationsmaterial redan var framtaget till Göteborgs Kulturkalas.

Vi behövde också ta fram en informationskampanj som sträckte sig bortom den fysiska platsen på caféerna, så nästa steg blev att skapa information som var tillgängligt på internet. Vi valde att ta fram en landningssida för pantsystemet på goteborgco.se-sajten samt en kampanj på sociala medier för ytterligare spridning. Kampanjen på sociala medier hade som mål att spridas till de som bodde nära de anslutna caféerna och innehöll en länk till pantsystemets hemsida. I samband med detta åkte vi ut till caféerna för att ta pressfoton på pantlådorna och maten som användes som material i våra kampanjer.

Aktörer som deltar i pantsystemet

Så här fungerar systemet

När en gäst beställer take away på ett café som är anslutet till pantsystemet kan hen välja att få sin mat i en flergångslåda istället för den vanliga engångsförpackningen. Gästen får då betala en pantavgift på 60 kronor för flergångslådan och 20 kronor för sporken, vilket betalas som vanligt tillsammans med maten.

Samma gäst kan sedan när som helst lämna tillbaka pantlådan och sporken på ett av de anslutna caféerna och får tillbaka pantavgiften på 80 kronor genom att scanna en QR-kod med sin mobilapp (instruktioner finns på affischen). Om man istället vill köpa ny take away och få den i en ny pantlåda lämnar man bara in sin använda pantlåda och får sin mat i en ny. Caféerna garanterar att pantlådorna är rena och fina innan de ges ut till kund igen. Läs mer på pantsystemets [hemsida](#).

Bakom kulisserna #2 - arbetsprocessen och ekonomin

När pantsystemet skulle lanseras på ett nytt café började vi med att leverera ett startkit bestående av ett bestämt antal matlådor och sporkar; affischer; flyers om pantsystemet; informationsblad till personalen samt QR-koder som behövs för att få tillbaka panten.

Eftersom Göteborg & Co startade upp detta projekt föll det naturligt att vi även opererade pantsystemet, åtminstone till en början. På lång sikt fanns intentionen att eventuellt låta en extern aktör ta över driften, ifall pantsystemet fungerade så pass väl att man ville förlänga det eller göra det permanent.

Ekonomisk hållbarhet

Uppstarten möjliggjordes av projektfinansiering från Avfall Sverige till Göteborg & Co. Eftersom vi hade en begränsad budget och begränsad tid för projektet strävade vi efter att göra det så kostnads-effektivt som möjligt. Vi utvecklade en modell där Göteborg & Co inte var ekonomiskt inblandade i själva pantsystemet, utan vår roll blev att möjliggöra pantsystemet och facilitera kontakten mellan övriga aktörer. Vi behövde därmed endast finansiera vår arbetstid som lades på projektutveckling, samordning mellan aktörer, kommunikationsinsatser och utvärdering. Vi lade även en liten summa på att finansiera informationskampanjen om pantsystemet på sociala medier. Eftersom pantsystemet förebygger avfall genom att minska på engångsartiklarna kan Göteborg & Co även indirekt tjäna på att staden minskar sina avfallskostnader som genereras via kommunens avfallsanläggningar, förutsatt att pantsystemet skalas upp.

Intäkten för appleverantören Bower baserades på en pantavgift som genereras varje gång en kund lämnar in och pantar en matlåda. Dessutom fick de ökad publicitet genom alla kommunikationsinsatser och affischer samt nya användare i appen, eftersom man behövde ladda ner appen för att få tillbaka sin pant. Light My Fire:s intäkt baserades på att pantlådan i slutändan säljs efter att ha cirkulerat ett antal gånger, att den med andra ord inte kommer tillbaka in i systemet. Dessutom fick de publicitet genom satsningen och möjligheten att testa och vidareutveckla sin cirkulära affärsmodell, vilket är ett uttalat mål för detta företag. På samma sätt tjänade caféerna 20 kronor per låda som i slutändan säljs, de fick publicitet genom informationskampanjerna och skulle i förlängningen kunna spara tid och pengar som i nuläget läggs på att köpa in och hantera engångsartiklar.

Så här gör du för att få tillbaka din pant:

- 1. Starta PantaPå-appen i din smartphone.**
Om du inte har appen laddar du enkelt ned den från App Store eller Google Play och följer anvisningarna.
- 2. Lämna in pantlådan och sporken och skanna av caféets streckkod (personalen visar).**
- 3. Få tillbaka panten i appen!**
För att få pengarna insatta på ditt bankkonto, klicka på Saldo och följ anvisningarna i appen.

Tack för att du pantar!

App Store Google Play

Bonusprodukter kvar denna vecka

Vid en utvärdering av denna ekonomiska modell kan man se att den har antal centrala utmaningar och problem:

- Ett incitament att sälja pantlådor istället för att låta dem cirkulera finns inbyggt i systemet. Detta skulle kunna lösas om man modifierar modellen lite och exempelvis låter caféerna betala en låg fast serviceavgift för att delta i pantsystemet, vilken är lika låg eller lägre än den summa som månadsvis läggs på inköp av engångsartiklar. Då skulle de tjäna lite varje gång en gäst väljer pantsystemet framför engångsalternativet.

- Eftersom det inte blev någon stor mängd pantningar under de första månaderna med pantsystemet blev Bowers intäkt mycket liten. Här är det viktigt att betona andra värden som också bidrar till företagets ekonomiska hållbarhet, såsom publicitet och värdefull information om användarbeteenden och inte utlova alltför stor ekonomisk utdelning innan man testat pantsystemet. I vårt fall hade vi redan en öppen och tillitsfull kontakt med företaget, vilket hjälpte oss att våga gå in i pilottestet gemensamt utan att förvänta oss några särskilda resultat.

Foto: Elin Rein

Utvärdering och resultat

Pantsystemet lanserades på de första tre caféerna i oktober 2020. Utvärderingen pågick från och med starten i oktober till mitten av december samma år. Även efter starten fortsatte vi söka efter fler caféer som ville delta och fick relativt snabbt med oss ytterligare ett. I december 2020 anslöt även Stadsmissionen secondhand med en nyöppnad butik ("Tillitsbutiken") där det skulle erbjudas sopplunch.

Tidslinje

September

- Beslut att utveckla ett pantsystem för take away
- Sökande efter caféer och restauranger för att delta i testet
- Start konceptutveckling & framtagning av kommunikationsmaterial

Oktober

- 21 okt - Pantlådor och sporkar levereras till Göteborg
- 22-28 okt - Lansering på café 1-3

November

- 5 nov - Lansering på café 4
- 17 nov - Utvärderingsmöte 1 (med Light My Fire och Bower)

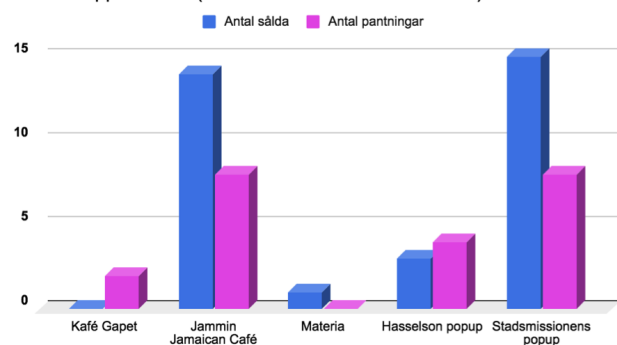
December

- 1 dec - Lansering på café 5: Stadsmissionen
- 10-17 dec - Riktad informationskampanj på sociala medier
- 15 dec - Utvärderingsmöte 2

Januari

- Driftsfas. Uppstartsfas med extern finansiering slut. Pantsystemet pågår men drivs mindre aktivt än under projektfasen.

Resultat uppstartsfas (22 oktober - 15 december 2020)

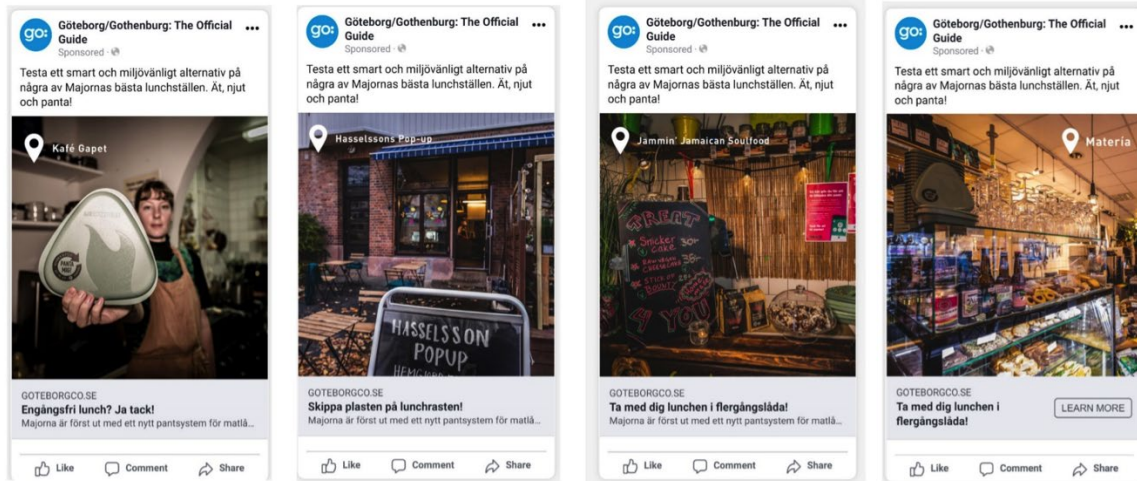

Diagrammet visar att caféerna och restaurangerna har sålt från 0 till 15 pantlådor vardera under perioden 22 oktober - 15 december. Antal pantlådor och sporkar som har cirkulerat och lämnats in igen var mellan 0 och 8 för respektive ställe, sammantaget var variationen alltså stor. Eftersom systemet bara testats på ett fåtal caféer under en begränsad tid har vi ännu inte tillräckligt med underlag för att generalisera våra observationer. Dessutom varierade caféernas förutsättningar och engagemang i detta pilottest ganska stort. Men eftersom vi jobbade tätt ihop med caféerna under denna period och följde upp deras resultat har vi gjort några intressanta iakttagelser som troligtvis förklarar en del av varför framgången varierade mellan caféerna. Dessa diskuteras vi vidare under rubriken "Utmaningar och framgångsfaktorer".

Informationskampanjer och respons

10-17 december, nästan två månader efter pantsystemets lansering, skapade vi en kampanj på sociala medier (Facebook och Instagram) med syfte att locka fler att testa pantsystemet. Vi valde att finansiera kampanjen med en mindre summa och kunde därigenom rikta kampanjen till personer mellan 20 och 75 år som bodde i närområdet. Den pågick under en veckas tid, sågs av cirka 56 000 personer och ledde in ett antal hundra personer att gå in på hemsidan för att läsa mer.

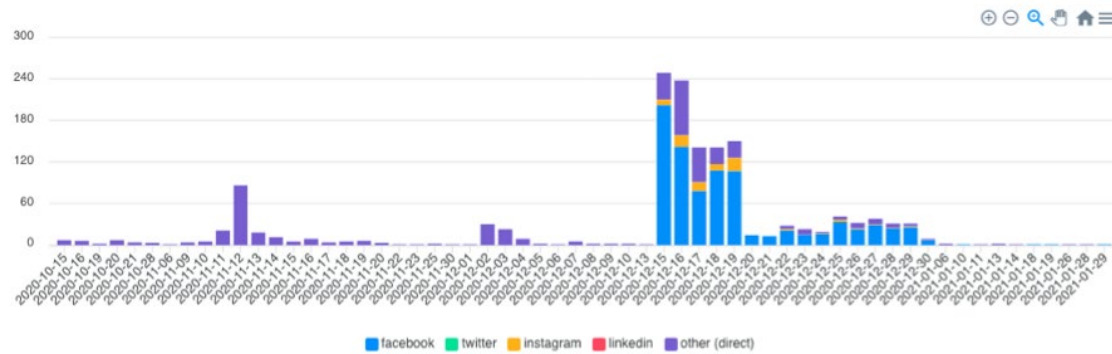
Det övre diagrammet visar antal besökare per dag till hemsidan om pilotprojektet.
 Det nedre diagrammet visar vilken sajt besökarna kom ifrån.
 Effekten av informationskampanjen 10-17 december syns tydligt.

Total clicks 1500

Source of clicks facebook: 862 | twitter: 0 | instagram: 76 | linkedin: 0 | other (direct): 562

Vi ansåg att det var särskilt viktigt att få ut information om pantsystemet till de boende i närområdet, särskilt med tanke på att pandemin gjorde att man inte träffade så många vänner och bekanta som vanligt. I stort upplevde vi att informationskampanjen var mycket lyckad och att den bidrog till ökad kännedom om pantsystemet. En nackdel var dock att vi av praktiska skäl inte hann lansera informationskampanjen tidigare än 10 december. Därför hade vi inte möjlighet att följa upp om informationskampanjen ledde till att fler faktiskt tog steget och testade pantsystemet, eftersom att vårt sista utvärderingstillfälle var kort efter att kampanjen hade lanserats.

Utmaningar och framgångsfaktorer

Som utvärderingen visade var variationen stor mellan caféerna kring hur många gäster som valde pantlådan framför den "vanliga" engångsförpackningen, och generellt var det en liten andel av gästerna som valde att testa pantsystemet. Här reflekterar vi över ett antal skillnader och framgångsfaktorer:

1) Stadsmissionen hade utvecklat ett hållbarhetskoncept för sin butik, vilken skulle genomsyras av social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet. Därför tillagades all mat på räddade råvaror, några anställningar var reserverade till personer långt ifrån arbetsmarknaden och all matservering och take away var fri från engångsartiklar. Därför fungerade detta försäljningsställe annorlunda än de andra som fortfarande erbjöd engångs-take away med engångsartiklar och gjorde troligtvis pantsystemet mer framgångsrikt där.

2) Engagemanget från de anställda påverkade försäljningen. Vi uppmuntrade och påminde caféerna om att de skulle fråga sina gäster ifall de ville testa den nya flergångslådan när de bad om take away. Vid utvärderingarna kom det fram att det endast blev implementerat på Jammin Jamaican Soulfood (som sade att de kom ihåg att fråga ibland) och på Stadsmissionens Tillitsbutik som inte hade något annat alternativ för kunden. Dessa caféer sålde även flest pantlådor.

Foto Elin Rein

3) Caféet som hade störst personalomsättning och minst kunskap om hur pantsystemet fungerade sålde nästan inga pantlådor. Under utvärderingen framkom också att de hade haft problem med att informera alla i personalen om hur pantsystemet fungerar och de tog inte emot vårt erbjudande om att vi kunde komma dit för att berätta och informera mer.

4) Om caféet vanligtvis säljer mycket take away och om de erbjuder lunch påverkar det pantsystemet positivt. Ägaren till ett av de minsta caféerna efterfrågade till exempel muggar istället för matlådor: "Det hade varit bra om det även fanns takeaway-muggar. Hos oss är det många fler som köper kaffe och varma drycker än lunch".

5) Designen och passformen på lådan är viktig och behöver vara attraktiv och anpassad till caféets mat. De deltagande caféerna tyckte generellt om den lådan vi erbjöd, men vissa caféer avstod att delta i pantsystemet för att den trekantiga matlådan inte passade deras mat. Även ett genomskinnligt lock och flera storlekar för olika sorters mat efterfrågades av vissa, men skulle samtidigt göra pantsystemet mer komplext och eventuellt uppfattas som för krångligt.

6) Generellt var responsen från cafégäster och andra som hörde om pilotprojektet mycket positiv. Det som var svårt var att förmå personer att faktiskt ta steget och testa. Här krävs att personer av ett eller annat skäl känner sig tillräckligt motiverade att välja bort den "gamla vanliga" engångslådan och testa något nytt. Samtidigt märkte vi att intresset från andra caféer, restauranger och andra aktörer i staden växte och flera hörde av sig till oss för att de ville ansluta sig. En insikt man kan dra av detta är att det är en större utmaning att få med gästerna än att hitta intresserade caféer. Många caféer verkar intresserade av att testa hållbara modeller och minska bruket av engångsartiklar.

7) Covid-19-pandemin innebar ovanligt svåra förutsättningar för ett utvecklingsprojekt som detta. När vi väl kan lämna pandemin bakom oss kommer viljan att experimentera och testa nytt förhoppningsvis att explodera. Pandemin under 2020 innebar att reglerna och rekommendationerna kring vad som var lämpligt och tillåtet ändrades löpande, och det ledde till ett minskat antal kunder. På många sätt var 2020 ett tufft år för denna sortens utvecklingsarbete, eftersom det blev viktigare för caféerna och restaurangerna att krishantera och överleva än att experimentera och utveckla.

Vad händer framöver?

Pilottestfasen, viken innehöll regelbundna utvärderingar och utvärderingsmöten, avslutades i december 2020. De deltagande caféerna fick då frågan om de ville förlänga testet och samtliga ville låta pantsystemet fortsätta ett tag till. Dessutom var Light My Fire och Bower intresserade av att fortsätta testet. Därmed lever pantsystemet kvar under 2021, men under lite mindre tillsyn. Planen är att låta det pågå åtminstone till sommaren 2021, då det återigen planeras för evenemang i staden. Redan under våren 2021 planeras en variant av detta pantsystem användas under Gothenburg Horse Show och vi ska stötta dem genom att dela med oss av erfarenheter och delta i planeringsprocessen. På så vis vill vi skapa en naturlig övergång till festival- och evenemangssammanhanget som var ursprungsarenan för detta pantsystem.

BILAGA 2. BROSCHYR: ENGÅNGSFRIA EVENEMANG – SÅ HÄR GJORDE VI

Göteborgs Kulturkalas
Gothenburg Culture Festival

Engångsfria Evenemang

Så här gjorde vi

Med stöd från:

Göteborgs
Stad

NATUR
VÄRDS
VERKET

AVFALL SVERIGE

Varför Engångsfria Evenemang?

Naturen får betala dyrt för människans användning av engångsförpackningar. Enligt en rapport kommer det finnas mer plast än fisk i haven år 2050, om vi inte ändrar våra konsumtionsmönster. Detta har lett till att EU beslutat om att förbjuda ett stort antal engångsprodukter i plast från och med 2021, bland annat engångsbestick, engångstallrikar och sugrör.

Vi vill redan nu skapa ett samhälle utan engångsprodukter. Men för att nå en hållbar förändring i städer krävs en storskalig beteendeförändring samt nya idéer och koncept som fungerar både i vardagen och på evenemang. Med Göteborgs Kulturkalas som utgångspunkt provar vi nu modeller som ska hjälpa oss att tillsammans minska nedskräpningen samt öka medvetenheten om olika materials påverkan på naturen.

Kulturkalaset som plattform för experiment

Engångsfria Evenemang är ett projekt med målet att göra Göteborgs Kulturkalas engångsfritt samt testa idéer som kan spridas till andra evenemang i landet. Göteborgs Kulturkalas har som uppdrag att bjuda göteborgarna och stadens gäster på ett årligt kalas som ska bidra till ett varmare, mänskligare och roligare samhälle. Vi tror att stadsnära evenemang kan vara ett startskott för det samhälle vi vill ha året runt – både före, under och efter evenemangen. Evenemangets kraft ska ge uppmärksamhet åt och stärka vårt rika kulturutbud och på

så sätt bidra till att Göteborg upplevs som en mer attraktiv stad att bo och leva i men även att besöka. I detta sammanhang har Engångsfria Evenemang vuxit fram som ett praktiskt exempel på hur man kan genomföra hållbara evenemang, men också som ett inspirerande startskott för det engångsfria samhälle som vi behöver eftersträva.

Vill din stad, ditt evenemang eller ditt företag hänga på? Kolla in nästa sida, där du ser vår checklista för Engångsfria Evenemang. Nu kör vi.

✓ Kulturkalasets checklista för att skapa ett Engångsfritt Evenemang

- Inför 10 procent rabatt på mat i flergångslåda alternativt 10 procent avgift på mat i engångslåda. Det ska stå i avtalen som alla försäljare skriver under inför festivalen.
- Inför 10 procent rabatt på dryck i medhavd mugg.
- Fundera på en disklösning, hyr t.ex. in en diskcontainer eller se över möjligheten att använda er stads skolmatsalar.
- Hyr in flergångsglas i plast och byt ut alla engångsglas (vi har hyrt av ett företag i Danmark). Fundera på om ni kan sätta pant på glaset (kontant eller digitalt).
- Förbjud alla engångsartiklar i plast, aluminiumfolie och portionsförpackningar för t.ex. mjölk, socker, salt (i avtal med försäljarna).
- Förbjud reklam och annonsering i form av flygblad eller engångs-give-aways.
- Avtala med försäljarna om att de ska undvika användningen av engångsmaterial.
- Vägled försäljarna i hur de kan byta ut onödigt engångsmaterial mot hållbara flergångsalternativ (exempel: ta bort sugrör, plastpåsar, engångsmuggar, lock och engångsglas till drycker).
- Återanvänd i möjligaste mån material vid uppbyggnaden av försäljningsstånd.
- Byt ut engångs-buntband i plast till återanvändbara buntband.
- Samarbeta med en ideell secondhand-organisation och beställ/hyr in porslin (t.ex. tallrikar, bestick, muggar och glas) och byt ut engångsmaterialet mot det.
- Samarbeta med en ideell secondhand-organisation och beställ secondhandkläder till personalen.
- Bjud på hållbart fika vid möten och workshops – lägg till standardformuleringen "veganskt och engångsfritt" vid beställningen.

Framtiden – vad händer nu?

- Våren 2020 beslutade Göteborgs Stad att stadens förvaltningar ska minska sina engångsförpackningar med 50 procent till 2022. Detta gäller alla verksamheter och innebär att inköp till såväl skolor och äldreboenden som inomhus- och utomhusevenemang måste ses över och förändras i en mer hållbar riktning.
- I samband med Göteborgs 400-årsjubileum, 2021, är målet att Göteborgs Kulturkalas ska vara en helt engångsfri stadsfestival, med minskad nedskräpning och nya beteenden som följd. För att klara detta behöver vi bland annat fortsätta de satsningar som har startat, utöka pantsystemet och börja sälja varma drycker i flergångsmuggar.
- Våren 2020 lanserades det spännande projektet "Engångsfritt i city" i Göteborg. Målet är att göra Göteborgs city fritt från engångsförpackningar. Stadsborna uppmanas att ta med en flergångslåda när de handlar lunch på stan för att minska skräpet och bidra till ett engångsfritt Göteborg. Läs mer om initiativet här: goteborg.com/engangsfritt/

Kontakta oss

Filip Eklund
Miljöansvarig och producent
på Göteborg & Co för Göteborgs
Kulturkalas
filip eklund@goteborg.com

Anna Lindvall
Projektsamordnare "Engångsfria
Evenemang" på Göteborg & Co
för Göteborgs Kulturkalas
anna.lindvall@goteborg.com

Kulturkalasets satsningar

Forskning visar på att festivaler och evenemang fungerar bra som naturliga testområden för att främja positiv beteendeförändring. Under första året av projektet (2018) testade vi tre metoder för att styra mot en engångsfri festival och året därpå utökades satsningarna. Här listas de olika experiment som tillsammans bidrar till att göra Kulturkalaset engångsfritt:

Så här ser våra flergångstallrikar ut för pantsystemet 2020.

1. Pantsystemet

Förtestet 2019

Pantsystemet startade i liten skala 2019 och hölls av en extern aktör (*Light My Fire*). Besökarna kunde köpa en matlåda av hög kvalitet för 150 kr. Besökarna kunde sedan välja om de ville behålla sin låda eller panta den och få tillbaka hela summan. Systemet användes av runt 500 personer, där 85 % valde att behålla matlådan.

2020 och framåt – storskaligt kontantfritt pantsystem

Efter förtestet beslutade vi att utveckla ett långsiktigt hållbart och kontantfritt pantsystem med målet att göra hela Göteborgs Kulturkalas nästintill engångsfritt. Till detta hyr vi in ett stort antal flergångstallrikar i bioplast som försetts med pant för besökarna. De används, diskas, används igen och lämnas tillbaka till leverantören *Light My Fire* efter festivalen.

Så här funkar det: Festivalbesökarna beställer sin mat som vanligt och får den serverad på en flergångstallrik med ett flergångsbestick (en spork). De betalar för maten samt 30 kr totalt i pant för

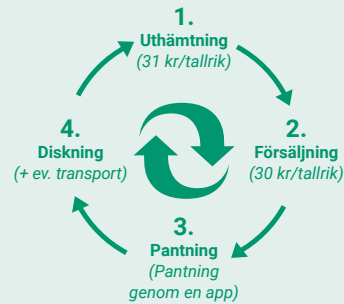

tallriken och sporken. När de är klara lämnar de in tallriken och sporken på en av pantstationerna på matområdet, använder appen *PantaPå* för att scanna en qr-kod och får sedan pantpengarna insatta på sitt konto.

Matförsäljarna hämtar dagligen panttallriker och bestick i en uthämtningsstation. De betalar 30 kr samt 1 kr i omkostnadsavgift per tallrik och "säljer" sedan tallriken för 30 kr till besökarna. I de matstånd som använder pantsystemet finns inget engångsmaterial – besökarna kan alltså inte välja, utan all mat serveras på panttallriker. Det bidrar till göra systemet tydligt och enkelt.

Vi räknar med att ungefär en tredjedel av all mat på Kulturkalaset kommer att serveras på panttallriker. Det motsvarar ungefär 30 000–40 000 portioner. För detta hyr vi in cirka 12 000 tallriker som diskas och används flera gånger innan de lämnas tillbaka till hyrföretaget. För att lösa logistiken kommer två eller tre pantstationer byggas upp på matområdet där besökarna kan lämna tillbaka tallriker och bestick. En av dem kommer vara större än de andra och bestå av tre enheter: en pantstation, ett uthämtningsställe för matförsäljarna och en diskvagn där panttallrikerna rengörs och sorteras.

Vårt koncept: Så här går det till!

Vi samarbetar med *Light My Fire* och *PantaPå* för att driva pantsystemet. *Light My Fire*:s intäkter är hyran av tallriker och sporkar från oss som arrangör, omkostnadsavgiften på 1 kr/tallrik från matförsäljarna, samt eventuell omkostnadsvinst om besökare väljer att behålla tallriken/sporken. *PantaPå* sköter utbetalning av pantavgiften. Deras intäkter är en uppstartsavgift från oss som arrangör samt en mindre transaktionsavgift per panttransaktion från *Light My Fire*.

2. Diskcontainrar

För att rengöringen av porslinet, besticken, glasen och muggarna ska fungera smidigt behövs en effektiv disklösning och ett genomtänkt koncept kring logistiken. Vi har testat hyra in en liten och en stor diskcontainer av ett svenskt företag och placerat dem på de två matområden där flergångsmaterial använts. Det har fungerat bra. Inför tredje omgången av Engångsfria Evenemang gjordes en utvärdering av alternativa disklösningar och trots att en del intressanta idéer kom upp bedömde vi att inhyrda diskcontainrar är det smidigaste sättet att lösa disken på just vår festival.

Alternativ på disklösningar

- **Hyra en diskcontainer:** Smidigt och hållbart om transporten inte är alltför lång, men kan bli kostsamt i längden. Hyra och transportkostnad återkommer för varje festival.
- **Låna skolmatsalarna:** Inför evenemanget avtalas med en/två centrala skolmatsalar att deras diskmaskiner kan användas (och ev. också porslin) under evenemanget. Ren och smutsig disk kan t.ex. transporteras med hjälp av lådcyklar.
- **Köpa in en mobil diskvagn:** Staden köper in en diskcontainer som kan hyras ut till arrangemang av staden, stadsdelsförvaltningar, ideella föreningar m.m.
- **Vad som saknas i Sverige:** En aktör som erbjuder en komplett disk- och logistiklösning för evenemang och festivaler där flergångsmaterial hämtas, diskas och levereras till matförsäljarna igen.

3. Porslin

Första året av Engångsfria Evenemang (2018) bytte vi ut en del engångsmaterial mot secondhand-porslin hos några av matförsäljarna. Året därpå utökades denna satsning ytterligare, då den ideella organisa-

tionen *Björkåfrihet* (f.d. *Emmaus Björkä*) hyrde ut stora mängder porslin till oss under festivalen. Porslinet räckte till omkring 1200 besökare åt gången. På Basargatan kunde besökare låna porslin och använda hos alla försäljare. Det fungerade väldigt bra men nyttjades inte så mycket som det hade kunnat göras.

I Bältesspännarparken 2019 fungerade det klart bättre. Festivalens personal distribuerade secondhand-porslin till försäljarna som serverade sin mat på det. Bland annat kunde 2 500 engångsfria langos serveras på porslin. I den engångsfria zonen fanns inga alternativ till porslinet vilket gjorde tillgången till rent porslin mycket viktig. Och om distributionen släpade efter hade försäljarna svårt att sälja vilket man till varje pris måste undvika.

Utmaning: Svårserverat!

Churros, kebabullar, glass och popcorn är några av de produkter som är svårt att hitta engångsfria secondhand-alternativ till. Kreativiteten flödade och i flera fall kunde vi lösa det. Exempelvis kunde kebabben serveras i hamburgerficka med vanlig gaffel. När porslin fanns tillgängligt och diskningen fungerade som den skulle kunde mängder av engångsfria portioner serveras. Och besökarna? De verkade se det som ett ordentligt lyft från träbestick och pappallrikar.

4. Tio procent rabatt med egen matlåda eller flergångsmugg

En enkel och effektiv åtgärd är att uppmuntra besökare att använda flergångslådor och muggar. Detta görs på Kulturkalaset genom en rad kommunikationssatsningar. Det är avgörande att skriva in denna rabatt i avtalen som görs mellan matförsäljarna och festivalen. Därför finns det en ekonomisk fördel för besökaren – mat i engångsmaterial blir helt enkelt dyrare. Satsningen som redan första året var väldigt lyckad växte ytterligare under 2019, och antalet besökare som tog del av erbjudandet dubblerades till ungefär 2 500 personer. Utvärderingen visade även att besökarna var väldigt positiva till initiativet.

5. Flergångsglas

Sedan 2018 har vi på festivalens dryckesserveringar ersatt alla engångsglas med flergångsglas i hårdplast. Vi hyr in glaset av en aktör som i efterhand rengör glaset för att sedan hyra ut dem till andra evenemang. Under festivalen diskade vi glaset och återanvände dem, precis som på inomhusbarer. År 2019 säkerställde vi att en av två krögare bara använde glaset och inte serverade på flaska. Det ledde till en drastisk minskning av avfall i kombination med ökad användning av flergångsglas. Uppemot 14 000 engångsfria drycker serverades. Eftersom denna satsning var enkel och effektiv kommer vi fortsätta med den.

För att undvika att flergångsglaset hamnar i återvinningen behöver vi tydligt kommunicera till besökarna att vi bytt till flergångsglas som ska lämnas tillbaka. Det är även viktigt att styra mot mer fatöl för att minska avfallet. Vi har även funderingar på att införa ett pantsystem vilket vi tror är rätt väg, men vi har inte hunnit utveckla något som fungerar. Det är vanligt i bland annat Tyskland men här försvåras processen av att ingen bär mynt.

6. Second-handkläder till personal

Produktionen av textilier är resurs- och arbetsintensiv och bidrar till stora växthusgasutsläpp. Då det finns en risk att personalkläder under festivaler och sportarrangemang blir "engångskläder" använde vi år 2019 i arbetskläder som var secondhand. Genom ett samarbete med Björkåfrihet försågs Kulturkalaset med sammanlagt 340 t-shirts och jeansjackor med tryck. Personalen på Björkåfrihet gick igenom ungefär 120 000 kg kläder i jakten på personalkläderna. Enkelt räknat gav detta en besparing på 760 000 liter vatten som motsvarande nyproduktion hade krävt.

Göteborgs Kulturkalas utsågs till vinnare i kategorin Årets Återanvändare vid Återvinningsgalan 2020 tack vare arbetet med festivalen 2019.

Genom samarbeten blir vi bättre

Samarbeten mellan olika aktörer, exempelvis städer, kulturevenemang, restauranger och caféer skapar ett starkare driv i förändringsarbetet och är en viktig källa för utbyte av kunskap. I februari 2020 arrangerade vi en workshop på temat Engångsfria Evenemang med cirka 90 deltagare från hela landet. Deltagarna var yrkesverksamma inom evenemangs- och festivalsektorn, kommunal verksamhet samt inom café och restaurang. Dessutom deltog ett antal forskare och studenter samt företag som arbetar med cirkulära affärsmodeller eller som digitala "möjliggörare" och systemutvecklare för mer cirkulära flöden som ersätter engångsmaterial (t.ex. *Loop-It & PantaPå*). Fokus var att lyfta avfallsförebyggande initiativ med syfte att belysa frågan "hur kan ni göra detta själva?". Vi valde att samla flera likartade projekt vid ett och samma evenemang för att kunna skala upp och bjuda in flera deltagare. Utöver vårt nya pantsystem på Göteborgs Kulturkalas presenterades "Engångsfritt i city" (Göteborgs Stad) och IVL:s forskningsprojekt "Retursystem för take-away-förpackningar".

Vi möter alla liknande utmaningar som kan lösas på liknande sätt och just därför är den här typen av samverkan viktig. Nya samarbeten mellan festivaler, städer och företag bidrar till konkreta idéer vilket ger ringar på vattnet och skapar intresse för frågan.

Hur bjuder man på hållbart fika på möten och workshops? Jo, ta bort allt engångsmaterial och använd vanligt porslin. Servera till exempel kaffe, te och veganska kokosbollar som vi gjorde.

Tips och insikter längs vägen

- Fortsätt med samma satsningar flera gånger i rad – det är viktigt med kontinuitet både för försäljare och besökare när det gäller acceptansen av förändringarna och effekten av dem.
- Enkel och snygg kommunikation och information om satsningen är viktigt! För både besökarna och de aktörer (foodtrucks, caféer, restauranger, m.m.) som ska delta.
- Vet ni inte hur många flergångsglas eller tallrikar ni ska hyra in till ert evenemang? Tänk försäljningen x 3! Om ni till exempel brukar sälja runt 500 drycker per dag, hyr då in 1500 glas om ni har möjlighet att diska dem igen till nästa dag. Om ni inte tänker diska något alls under eventet, tänk då på att hyra in så många glas att de räcker till hela eventet med god marginal.
- Tänk på att konceptet ska vara så enkelt och tilltalande som möjligt för både kunder och försäljare.
- Har ni möjlighet att införa en avgift på ert engångsmaterial (om det fortfarande finns kvar)? Gör det i så fall! Forskning visar på att det är mer effektivt än rabatt på flergångsmaterial för att få till en beteendeförändring.

BILAGA 3. PANTSYSTEM PÅ GÖTEBORGS KULTURKALAS: KOMMUNIKATIONSMATERIAL TILL MATFÖRSÄLJARE

Göteborgs Kulturkalas
Gothenburg Culture Festival

Pantsystemet på Göteborgs Kulturkalas – så funkar det!

Information till matförsäljare

Naturen har alltid varit den som fått betala det högsta priset för engångsförpackningar. Därför ska Kulturkalaset bli ett engångsfritt evenemang till år 2021 och vi har redan tagit flera steg på vägen. Andra festivaler och marknader i Europa som blivit engångsfria har ofta löst detta genom att kräva av alla matförsäljare att de skapar ett eget pantsystem, där de beställer in eget flergångsmaterial och diskar på plats i sitt matstånd. Det har visat sig krångligt och många har varken möjlighet eller kapacitet att diska allt själva.

För att göra det enklare erbjuder vi istället ett gemensamt pantsystem för matförsäljarna på Basargatan. Vi som arrangörer betalar för utvecklandet av pantsystemet och ni betalar endast en liten omkostnadsavgift per använd tallrik. På matområdet i Bältespännarparken serveras maten på porslin. Ingen annan festival i Sverige har hittills kommit lika långt som oss med detta, så det finns ett stort intresse från andra festivaler att följa resultatet av vårt arbete.

Tillsammans gör vi det möjligt.
Tack för att ni är med!

Göteborgs
Stad

Så funkar det

1. Ni hämtar panttallrikar + bestick i utlämningsstället i den stora pantstationen vid entrén. Utlämningsstället är öppet 09–21 varje dag och bemannas av *Light My Fire* som förser oss med tallrikar.
2. Ni kan välja att hämta 100, 200, eller 400 tallrikar + bestick per omgång. Personalen i pantstationen noterar antal och ni signerar uttaget. Det finns djupa och flata tallrikar – välj vad som passar er mat bäst, eller ta båda om ni har olika sorters mat.
3. Vid uthämtningen "köper" ni panttallrikar + bestick för 31 kr per kit via swish. Ni "säljer" sedan tallrik + bestick till besökarna för 30 kr/kit. Besökarna pantar själva sin tallrik vid en av pantstationerna och får då tillbaka pantavgiften (30 kr) med hjälp av appen *Pantapå*.

Fler frågor? Ring ansvarig (Anna) på nr 0702-82 76 49 eller platsansvarig i pantstationen, på nr xxxxxxxxxx.

Läs mer om projektet Engångsfritt Evenemang på:
gothenburgculturefestival.se/hallbarhet/engangsfritt-evenemang/#

Priser för panttallrik + bestick

Vid uthämtning: **31 kr**

Vid återlämning av överblivna tallrikar: **31 kr**

Vid försäljning till kund: **30 kr**

Vid pantning (för kund): **30 kr**

Vid inköp av lock (frivilligt): **30 kr**

Vid försäljning av lock (till kund som ber om det): **35 kr**

- OBS! Första gången ni hämtar tallrikar (dag 1) behöver ni inte betala pantavgiften direkt. Den betalas i efterhand, sista dagen, när ni redan fått in pantpengar från försäljningen)
- De tallrikar ni har fått över i slutet av festivalen returnerar ni i pantstationen till personalen från *Light My Fire* och får pengarna tillbaka. (Exempel: i slutet av festivalen har ni 60 överblivna tallrikar. *Light My Fire* swishar tillbaka 1 860 kr (60x31kr=1 860kr) till ert konto.)
- Vid behov kan ni hämta ut fler tallrikar + bestick i pantstationen. Personalen i pantstationen kan hjälpa till.
- Pantstationens öppettider: Kl. 09–21 varje dag.

Det finns djupa och flata tallrikar – ni väljer det som passar er mat bäst, eller kan ta båda om ni har olika sorters mat.

Exempel:

*Matförsäljaren Kim som säljer fajitas tar ut 200 tallrikar första dagen. På eftermiddagen har de sålt 200 fajitas och har därmed fått in 6 000 kr extra i pantavgift (200 x 30 = 6 000 kr). Kim går till pantstationen och tar ut 200 nya och swishar pantavgiften samt omkostnadsavgift (6 200 kr) till *Light My Fire*.*

Fördelar med det nya pantsystemet

- Ni behöver inte köpa in egna engångstallrikar och engångsbestick.
- Vi sköter om och ombesörjer driften och diskningen under hela festivalen.
- Ni är med och gör något unikt i festival-Sverige, och tillsammans sätter vi en ny standard för hållbart festivalande.
- Basargatan blir en renare och finare plats vilket gör besökarna nöjda (ingen nedskräpning!).
- Vid mån av plats kan ni på morgonen innan lunchruschen låna industridiskmaskinen (i diskcontainern) för att diska era egna tillagningskärl. Den ansvarige i diskcontainern avgör om det är möjligt.

Frågor & svar

Pantsystemet

Information till matförsäljare

Hur får vi tag i tallrikar till första dagen?

Svar: Vid entrén ligger den stora pantstationen och där hämtar ni ut era tallrikar. Uppge vilket stånd ni kommer ifrån, välj mellan flata eller djupa tallrikar och signera sedan ert uttag. Första omgången tallrikar betalar ni i **efterskott**.

När kan vi hämta fler tallrikar? Och är pantstationerna bemannade?

Svar: Utlämningsstället för matförsäljarna är bemannat kl 09–21 varje dag. Hämta gärna era tallrikar före lunch- och middagsruschen. Ni kan hämta fler vid behov, ca 1–2 gånger per dag.

Vad gör vi om vi behöver fler tallrikar?

Svar: Då går ni tillbaka till utlämningsstället som ligger i den stora pantstationen vid entrén. Där ber ni om en ny omgång tallrikar, betalar för panten och diskavgiften (totalt 31 kr/styck). Personalen i utlämningsstället ber er att signera.

Vilka sorters tallrikar finns det?

Svar: Tallrikarna kommer från *Light My Fire* och finns i både djup och flat modell. De är stadiga, lätta, okrossbara, stapelbara och har en kant som skyddar från spill – allt för att passa festivalbesökare. Vi stämmer av med er innan festivalen vilka sorter som passar er mat.

Hur hög är pantavgiften?

Svar: Pantavgiften är 30 kr för tallrik + bestick (spork). Alla matförsäljare får skyltar från oss med texten "Pant 30 kr", som ni ska sätta upp i ert stånd.

Kommer vi behöva ta emot använda tallrikar i vårt stånd?

Svar: Nej, matförsäljare behöver inte ta hand om detta. Besökarna går till en av pantstationerna och får tillbaka sin pant med hjälp av appen *PantaPå* (mer info om detta på bordet och i pantstationerna).

Varför ska vi betala 1 kr/tallrik i omkostnadsavgift?

Svar: Vi har hyrt in tallrikar, glas, diskcontainrar och bemannar pant- och diskstationer med personal. För oss som arrangör kostar det pengar att driva pantsystemet där en mindre del av denna service täcks av omkostnadsavgiften.

Får vi erbjuda engångsmaterial i vårt stånd vid sidan av detta?

Svar: Nej. Ni får ha ett litet lager engångsmaterial som endast får användas i nödfall (om t.ex. försäljningen går så bra att vi mot förmodan inte hinner distribuera tillräckliga mängder tallrikar.) Vi kommer säkerställa att ni aldrig behöver stå utan tallrikar i ert stånd.

Vad är tallrikarna gjorda av?

Svar: De är gjorda av biobaserad bioplast som består av träspån och majs. Samma material i besticken.

Kan kunderna få ut sin pant i kontanter?

Svar: Ja, men bara vid undantagsfall, t.ex. om personen inte har någon smartphone. Besökarna går till den stora pantstationen vid entrén för att be om detta.

Vad gör vi om en kund vill få sin mat som take-away med lock?

Svar: Om ni vill kan ni sälja lock till tallriken i ert stånd. Locken säljs till er för 30 kr/st (i utlämningsstället) och ni kan sälja dem för högst 35 kr. Då blir totalpriset per låda 65 kr inkl lock. **OBS! Vi tillåter inga lådor i engångsmaterial.**

Vad händer efter festivalen när vi vill returnera de överblivna tallrikarna och få pengarna tillbaka?

Svar: Sista dagen går ni bara tillbaka med de överblivna tallrikarna till utlämningsstället för kontrollräkning. Tallrikarna återbetalas för exakt samma pris som ni "köpte" dem för, dvs 31 kr/st.

Hur registreras försäljningen till Skatteverket?

Svar: Panten stämplas in som försäljning ("pant") eftersom ni "säljer" tallriken till kunden. Kunden får sedan tillbaka pengarna, men inte av er.

Göteborgs
Stad

Göteborgs Kulturkalas
Gothenburg Culture Festival

**BILAGA 4. PANTSYSTEM PÅ GÖTEBORGS KULTURKALAS:
KOMMUNIKATIONSMATERIAL TILL BESÖKARE**

Enjoy your meal and panta på

Nu tar vi nästa steg mot
ett engångsfritt kulturkalas.
Köp mat i egen låda eller
låna en tallrik av oss.

Ät, njut och panta tallriken
med appen PantaPå!

Ladda ner
appen nu!

Göteborgs Kulturkalas
Gothenburg Culture Festival
goteborg.com/engangsfritt

Göteborgs
Stad

Göteborgs Kulturkalas
Gothenburg Culture Festival

Göteborgs
Stad

Enjoy your meal and panta på

Här serverar vi mat
på flergångstallrik.
Pant 30 kr.

**Pant
30 kr**

Panten får du tillbaka när du lämnar
tallriken och sporken vid vår pantstation.

**Du behöver appen PantaPå.
Ladda ner den direkt här:**

Tack för att du bidrar till ett engångsfritt kulturkalas!
Se mer: goteborg.com/engangsfrittkulturkalas

Enjoy your meal and panta på

Nu tar vi nästa steg mot ett engångsfritt kulturkalas och inför flergångstallriker med pant. Du behöver ladda ner appen PantaPå på din telefon.

Tack för att du hjälper oss att bli engångsfria!

Göteborgs Kulturkalas
Gothenburg Culture Festival

Göteborgs
Stad

Så här funkar det:

1. Beställ din mat och lämna en slant i pant för tallrik och spork.
2. Ladda ner PantaPå och följ anvisningarna.

3. När du ätit klart ta med tallriken och sporken till vår pantstation vid entrén.
4. Starta PantaPå i din smartphone, skanna av pantstationens streckkod, lämna in tallriken och sporken och få panten insatt på ditt konto.

Scanna QR-koden eller ladda ner PantaPå där du hittar appar. Appen kan du använda för att panta alla möjliga förpackningar, både före och efter kulturkalaset.

goteborg.com/engangsfritt

Ladda ner PantaPå-appen redan nu!

I år serverar vi mat på
flergångstallrik med pant.
Ladda ner PantaPå-appen
innan du kommer.

goteborg.com/engangsfritt

Ladda ner PantaPå-appen redan nu!

I år serverar vi mat på
flergångstallrik med pant.
Ladda ner PantaPå-appen
innan du kommer.

goteborg.com/engangsfritt

Köp mat i egen låda eller låna en tallrik av oss

I år serverar vi mat
på flergångstallrik
med pant. Ladda ner
PantaPå-appen idag.

goteborg.com/engangsfritt

Köp mat i egen låda eller låna en tallrik av oss

I år serverar vi mat
på flergångstallrik
med pant. Ladda ner
PantaPå-appen idag.

goteborg.com/engangsfritt

Tack för att du pantar!

Du behöver ladda ner appen PantaPå på din telefon för att få tillbaka dina 30 kronor.

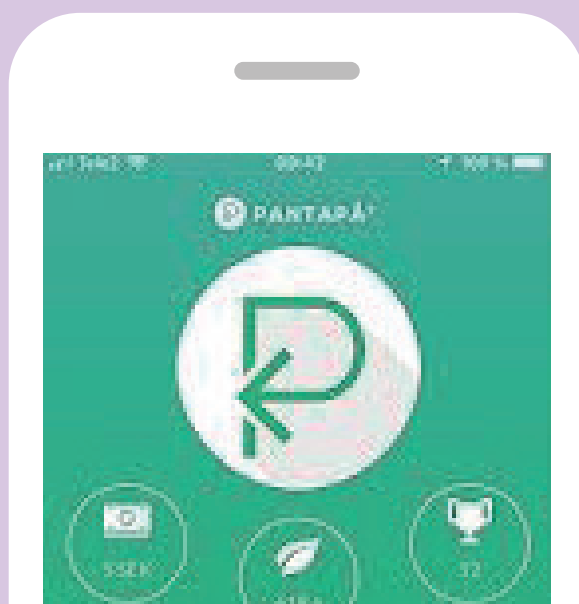

Scanna QR-koden eller ladda ner PantaPå där du hittar appar. Appen kan du sen använda för att pantar alla möjliga förpackningar.

Så här gör du:

1. Ladda ner PantaPå-appen och följ anvisningarna.
2. Starta PantaPå i din smartphone, skanna av pantstationens streckkod, lämna in tallriken och sporken och få tillbaka panten i appen.
3. För att få pengarna insatta på ditt bankkonto följ anvisningarna i appen.

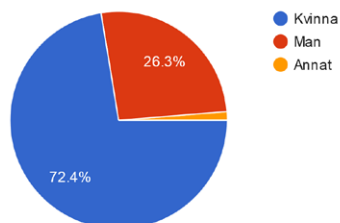

Pantstation

BILAGA 5. ENKÄTSVAR FRÅN BESÖKARE OM SATSNINGAR ”ENGÅNGSFRETT KULTURKALAS”, GÖTEBORGS KULTURKALAS 2019

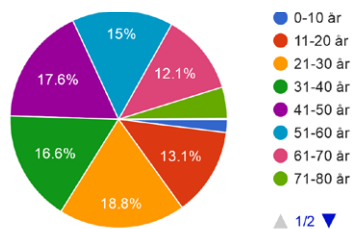
Vilket kön identifierar du dig med?

707 responses

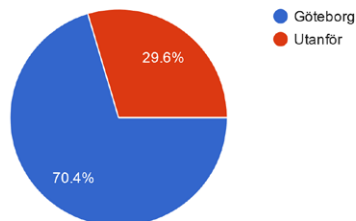
Din ålder?

711 responses

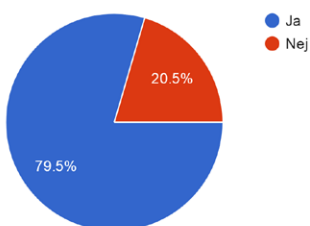
Var bor du?

703 responses

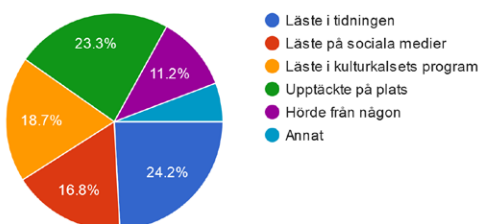
Känner du till att Kulturkalaset ska minska användningen av engångsprodukter?

718 responses

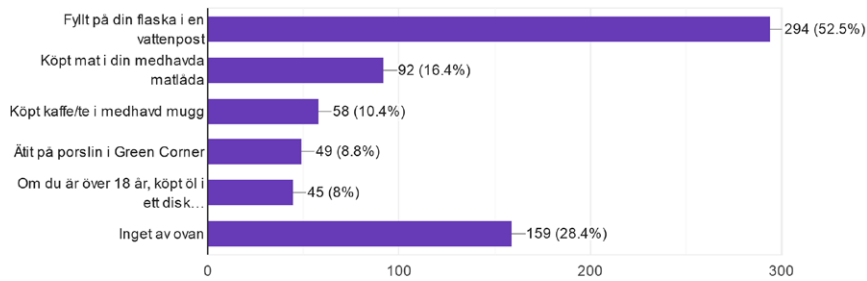
2. Hur fick du reda på det?

571 responses

3. Har du gjort något av följande?

560 responses

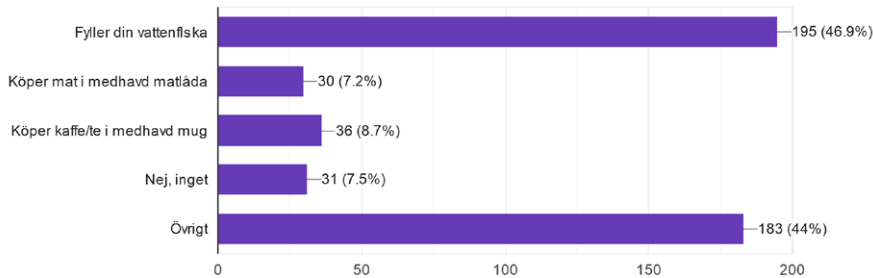
Om inget, varför?

128 responses

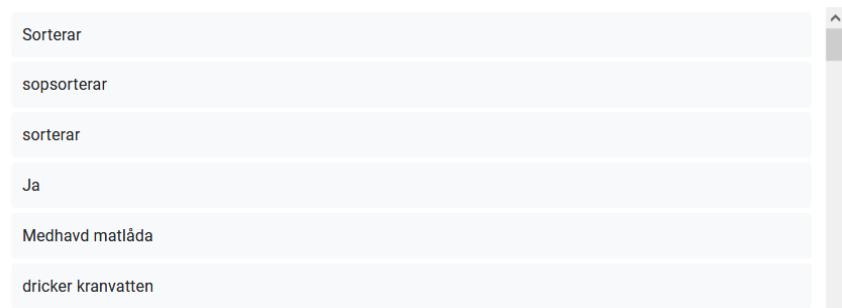
4. Gör du redan något av ovanstående i din vardag?

416 responses

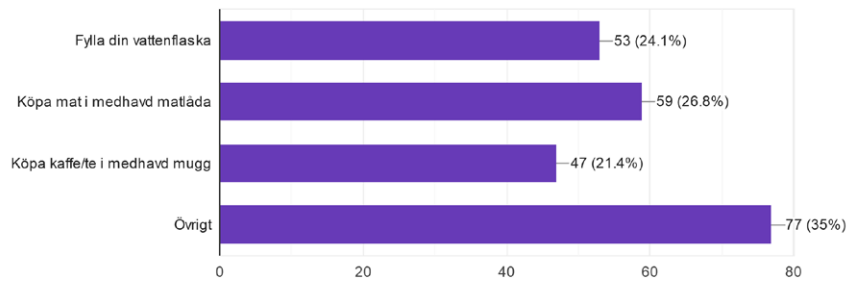
Om övrigt, vad?

187 responses

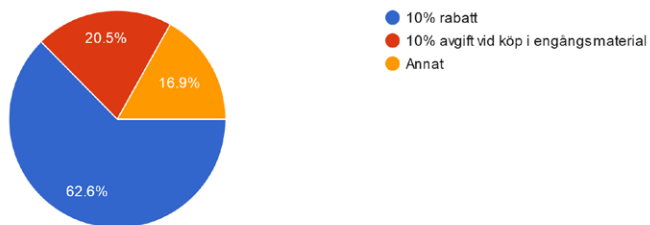
Jag kommer att börja med något av ovanstående i min vardag:

220 responses

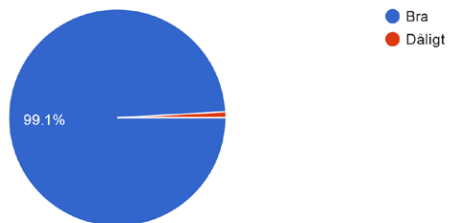
5. Vilket motiverar dig mest till att handla mat/dryck i egen matlåda/mugg?

551 responses

Vad tycker du om kulturkalasets satsning på att bli ett engångsfritt evenemang?

693 responses

Har du tips på hur Kulturkalaset kan bli bättre på att minska användningen av engångsmaterial?

298 responses

- Fortsätt med ovan
- Info mer i för tid
- servera i servetter
- Fortsätt med de ni gör!
- Att det ska vara rent där vattnet finns
- jag tycker att bli mer såna kalaser
- Sätta avgift på engångsartiklar
- mer reklam

Utvärderingsenkät: Frågor till matförsäljare (exempel från Göteborgs Kulturkalas 2019)

Enkäten utvärderade hela satsningen på Engångsfria Evenemang inte bara pantsystem.

1. Restaurangens namn
2. Plats
3. Hur upplevde ni att det fungerade med att folk fick komma med matlåda?
4. Hur många matportioner har du serverat i medhavd matlåda? Svara i antal
5. Hur många matportioner har du serverat i medhavd matlåda? Svara i procent av totalen
6. Hur många kaffe/te/annan dryck har du serverat i medhavd mugg? (Svara i % och antal)
7. Hur många matportioner har du serverat på porslin? Svara i antal
8. Hur många portioner serverade ni totalt?
9. Hur många matportioner har du serverat på porslin? Svara i procent %
10. Har du förslag på hur vi tillsammans kan utveckla Engångsfria evenemang framöver och bli helt engångsfria år 2021? Det kan handla om till exempel åtgärder runt matlåderabatt, avgift på servering i engångsmaterial, disklösningar, pantsystem, kommunikation till besökarna etc. att försäljare tar mer ansvar osv.
11. Hur fungerade det att servera på porslin?
12. Vad var besökarna generella åsikt kring att bli serverad på porslin?
13. Gick det bra med vårt plastförbud? Vad var svårast?
14. Finns det någonting som skulle kunna förenkla för er att genomföra festivalen på ett hållbart sätt?
15. Hur fungerade avfallshanteringen?
16. Vad kan vi göra bättre?
17. Hur viktigt tycker ni det är att en festival arbetar med hållbarhet?
(1 för inte särskilt 5 för väldigt viktigt)

Avfall Sverige är kommunernas branschorganisation inom avfallshantering. Det är Avfall Sveriges medlemmar som ser till att avfall tas om hand och återvinns i landets alla kommuner. Vi gör det på samhällets uppdrag: miljösäkert, hållbart och långsiktigt. Vår vision är "Det finns inget avfall". Vi verkar för att förebygga att avfall uppstår, att mer återanvänds och att det avfall som uppstår återvinns och tas om hand på bästa sätt. Kommunen och deras bolag är ambassadör, katalysator och garant för denna omställning.

Avfall Sverige Utveckling 2021:03

ISSN 1103-4092

©Avfall Sverige AB

Adress Baltzarsgatan 25, 211 36 Malmö
Telefon 040-35 66 00
E-post info@avfallsverige.se
Hemsida www.avfallsverige.se